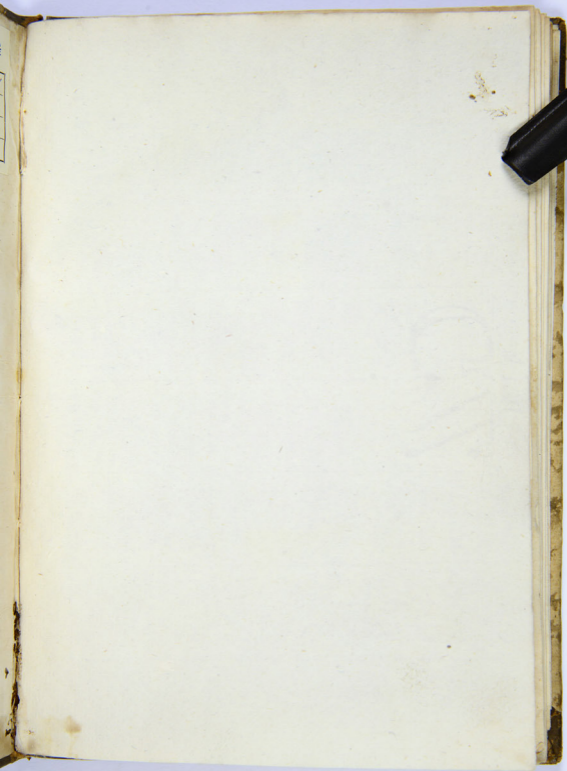

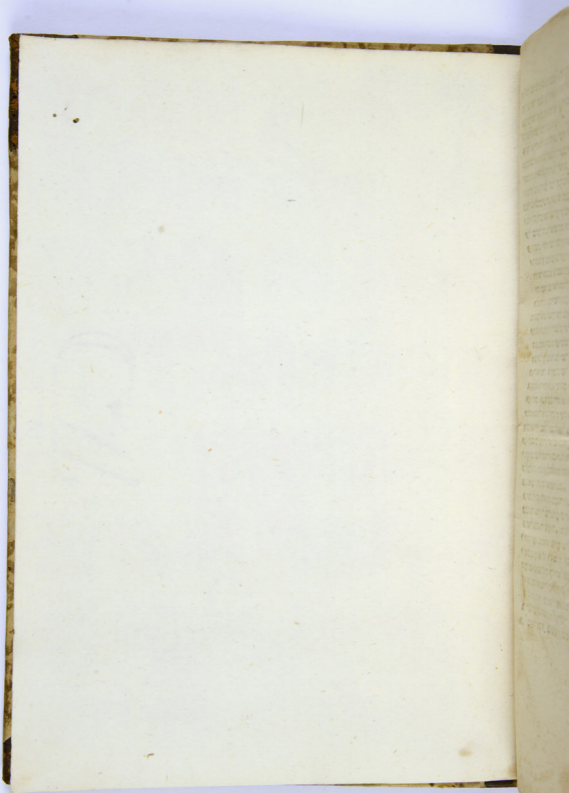
66110
Misc. T.T. c. 131.

2649/10

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

G
2
f
194

ואחר כך יושב המלך שלמה וכושהיה
הכהן גדול והזקנים באים אל המלך שלמה
לשאול שום דבר מרמשפט שבין ארם
לחברו יושבין מימין ומשמאל ודן עמהם
את הדון וכשהם מכיזין את העדי להעיד
לפני המלך היו הגלגלים של כסא הזרזין
ואריות נורמים ונשרים פורזין וטוסזין
מצפצפי וכל כך למה כדי להטף את העדי
בלבם כדי להעיד אמת ואף נבוכדנצר
כשבקש לישב עליו נשבר כאשר כתבנו
ואחשורוש ראה אותו כסא ונתאו לו לישב
עליו יותר מנבוכדנצר ומדריש ומפרעה
ולא יכול לישב והביא אומנין

מצור ומאליכסנריא לעשות

אחד כדמותו ולא יכלו אלא

עשו לו כסא אחד נאר

לישב עליו בשנת

שלש למלכו

ושלש

שנים עסקו

בו לקיים מר

שנאמ' כיסים הם

כשבת המלך

אחשורוש

על כסא

מלכותו אשר

בשושן הכירר

ובשנת שלש ישב

על אותו כסא שעשו לו

חאומני' מצור ומאליכסנרי'

נשלם דמות הכסא ההלר

לא לרם ומתנשא והוא יחזירוהו

למקומו במהרה בימינו אמן ואמן

של טן סמונים כנגד כנפי נשרים ושני
עמודים של שש על ראשי התאריות ושני
אבנים של זהב היו על שני צידי הכסא והיו
מלאים מכל מיני בשמים ושתי
קתדראות של זהב משני צדי הכסא אחר
לגד הנביא ואחד לנתן הנביא

ושבעים קתדראות של זהב לשבעים זקנים
ויושבין בהן ועל כל קתדר' שני אריות ושני
נשרים ומכונים אחד כנגד אחד ועומדין על
רגליהן וכשהמלך עומד על הכסא נותן רגלו
על מעלה ראשונה והיה הגלגל תזוז והארי
פושט ידו של ימין והנשר כנפו של שמאל
והמלך נשען עליהן ועל מעלה שני הגלגל
ותזוז והנש' פושט כנפו של ימין וארי פושט
ידו של שמאל והמלך נשען עליהן ועולר

למעלה שלישית וכן כתיב וכשעלה כל
המעלות תנין של כסף היה טוען גלגל של
כסא וכופין למלך שלמה ופושבין אותו על
הכסא וסיד פושטין הנשרים את כנפיהם
ועולין בגלגל של כסא והיו מוסבין למעלה

פראשו ויונה של זהב היתה עומדת בין
העמודים ופתחת לו הרארזין ונטלת ספר
תורה ונותנה אותו על ברכיו לקיים מר
שנאמר והיתה עמוקרא בו כל ימי חייו
והארי של שמאל פושט ידו ונטול העטרה
ונותנה על ראש המלך והעמודי' ארשים
תקום מלכות בית דוד לעולם ועל כל
מעלה ומעלה היו החיו סמא' עם המהורות

במעלה הראשונה השור כנגד הארי
כשניה הזאב כנגד הטלה בשלישית נשר
כנגד גדי' ברביעית דוב כנגד צבי' בחמישי
נשר כנגד צפור והוא היה עולה ביניהם
להודיע שהוא נותן שלום ביניהם מפני שהוא
יושב בין אלו לאלו וכשהיה יושב על כל

מעלה ומעלה קורא' פסוק אחד על מעלה
ראשונה אומר תורת ה' תמימה בשני' עדות
ה' נאמנה בשלישית פקודי ה' ישרים
ברביעית מצות ה' בה' בחמישית יראת
ה' מפורת: בששית משפטי ה' אמת

נשלם המלאכה בה אשר שנת ככש לפק'

דמות כסא שלמה המלך:

כתוב

בימים ההם בשבת
המלך אחשוורוש
אמר וז' בשעה

שהמלך אחשוורוש ישב על כסא מלכותו
בקם לישב על כסא שששה שלמה רבוב
הכסא וכתבונתו של הקבה אמרו ישראל
לפני הקבה רבוננו של עולם במקום שהיה
עשב שלמה המלך ודן ישראל שנאמ' וישב
על כסא יי' למלך על ישראל איך
ישב עליו אותו רשע עשה למען שמך ואל
תנכל כסא כבודי ואמרו ז' לאהר מירחו
כסא של זהב כמדי אמרו ז' לאהר מירחו
של שלמה עלה שישק מלך מצרים לארץ
ישראל ונטל כסא שלמה בשביל כתובת
ברו והוליד אותו למצרים ככרוב בשנה
החמישית עלה שישק מלך מצרים
בירושלם ואחר כך עלה סנחריב ושב את
הכסא מצרים מצרים והביאו לארץ ישראל
מפני שהיה סבבש להחלם עינם וכאורו
הפיק נפל סנחריב ביד ישראל וכזו ארת
ממונו והזר הכסא למקומו ויש עליו חזקיהו
ונטל את הכבוד והתנשא במלכותו והצליח
ברכתיו ויצלח חזקיהו בכל מעשהו וראה
חזקיהו שיש בכסא שש מעלות ומה ראיה
שלמה לעשות הכסא בו מעלות כנגד ששה
בני אדם שיצאו מדוד ואלו הן חזקיהו
יאשיה דינאל וחבריו וברוח הקודש עשרה
אותו כסא כנגד ז' מלכי יהודה שעמדו עליו
ואלו הן שלמה רחבעם חזקיה מנשה אמון
ויאשיהו ובימי יאשיהו עלה פרעה סר' ו
מצרי' ונלחם ביאשיהו ונטל הכסא מירושל'
והביאו למצרים ובקס לישב עליו ולא ידע
פנהגו של כסא ואיך יושבו עליו והכירו
האריה על ירכו והיה צולע ולפיכך נקרא
שמו פרעה ובה ומתרגמין פרעה הנריה
וכשעלה נכבד נצר למצרי' מצא שם הכסא
ונטלו והוליכו לבבל ובקס לעלות בו וליש'
ולדון את צדקיהו ככלה אמרו ישראל לפני

הקבה רבוננו של עולם נתקיים בנו הכרוב
ואויבנו פלילים ונכבד נצרי לא הירד יודע
פנהגו של כסא עלה לישב בו והכיר אורו
הארי שעל השמאל ונפל ממנו והיה
מצטע' ממנו עד יום מותו ועליו אמר הכתו'
איך נפלת משמים הלל בן שחר וכי לשמים
עלה אותו רשע בן רשע מזרע נמר' הרשע
אלא כיון שרצה לישב על כסא שלמה
שנתן לו מן השמי' נפל מן הכסא לכך נאמר
איך נפלת משמים הלל בן שחר וכשדרוש
המדי מלך והחריב את בבל אף הוא נטל
את הכסא והוליכו לעולם אשר במדי לקי'
מה שנאמר ושמתי כסאי בעולם ואעפ' כך
לא ישב אדם שם לעולם וכשמלך
אחשוורוש שלח והביא לו הכמים לעשות
כדמיונו של כסא ולא יכלו לא עשה לעצמו
כסא אחר וישב עליו שנאמר בימים ההם
כשכת המלך אחשוורוש ונמר' כיצד עשה
שיל' המלך הכסא בחמתו שנתן לו הקבה
והוא מנוכס באבנים טובות ומרגליות
שכמותו לא היה יכול לעשות המלך שלמה
ושליט' ו' מעלות היו לכסא ומאורן
המעלות הירד עולה לכסא ושנים עשר
אריות ישבו על כל מעלה ומעלה יש בו שני
אריות כיצד כיון שהמלך שלמה ירד
לעלות במעלה ראשונה היו אריות שבו
פורשות למעלה ויהיו וכתב מורש' ביהודים
ולא היה עולה במעלה שניה עד שהיה
קורא הבתובים שהיו מורשמן ובה היתה
בהן כשרהמלך הופך פניו לצד ימינו היתה
רואה את הכרוב שהיה ביד הארי של ימין
ומה כתוב בו לא תלבו פנים במשפט'
והופך פניו לצד שמאלו ומה כתוב בו לא
תקח שוחד' ובן ככל האריות היה כתוב בהן
מענינים אלו של משפט כנגד ודל לא תהדר
ברים וכיצא בו' וכל מעלה ומעלה היתה
מכוכשת מאבנים טובות ומרגליות ויש בהן
אבנים יקרות לבגרות ממרכוקר ויש בהן
זכוכית לבן וטוב ואילנין המרים מפות את
הכסא ומרוקמים בבגדי שש והיו מוסין

של

דקנט הבור כלפי שמים ואמירה נבי ארץ
משום דמסום רומים לזכרים שרובעים
ומולידים את הארץ והארץ מתעבר וולדת
בנקבה כדאיתא פרק קמא דתענית וזכור
לשון קשה הוא כדפירש רש"י בכמה דוכתי
ואמירה פיר' לשון רכה ואשתהו נבי מרן
תורה לשון קשה נבי ולשון רכה נבי
לקיבו' כרכת כהתאמר לבית יעקב ורמזה
לבני ישראל בדפירש רש"י שם רש"י מכאן
שעונין אחריו כבוד שם כבוד מלכותו לעו'
אחר כל ברכה שבמקדש משום דכתיב הכא
שם ה' ול' שם המפורש שאין רש"י להזכירו
בגמולין רק בהג' דהו' למקדש ואפשר משת
היה מוכירו בכל מקום לכך קאמר כי שם
ה' אקרא כדפירש רש"י בלשון כאשר
רש"י אין לך דבר רק בתורה שאם תדרשנו
שאינו כן טעם ואורך משום דכתב הכא כי
לא דבר רק הוא מבס משמע דאתא קרא
לופר שיחא ארץ והנאה לדרשה לכך פרש

הוא שם המפורש שכן שמו של ה' הוא

זאת

הכרחה ל' ש' פרח
בשבתו של מקום
התחילה פירש
בענותנותו שבא ממני שהיה הרמון כמו
שררש רבותינו וחרז על בני עשו ועל בני
ישמעאל אע"ג שגלו וידוע היה לפניו שלא
יקבלוהו מ' עשה כענין שירא כת ערומת
וכפתחן פה ולא כמלאכי בשר ודם שרונים
בחוקה: רש"י כאן דמו' לשמעון סתוך
ברכותיו של וראו מה שלא ברכו כפי' משום
דשבתו חגו היו ספרים ומלמדי תנוקות
עייקים במלאכת שמים בדפירש רש"י פרשת
ויחי ואמרינן פרק מקום שנתנו של' ה תעני'
התענו אנש' כנסת התולה על כותבי ספרי

הוא שם המפורש שכן שמו של ה' הוא

הוא שם המפורש שכן שמו של ה' הוא

תפילין ומזוזות שלא יתעשרו שאם יתעשרו
לא יכתבו יותר וקאמר נמי התם דה' רכל
העוסקים לדרויה במלאכת שמים אינם
רואים סימן ברכה ולכן לא יצוה לברכה
בפי': וללו אמר תומך ואורך לא תמצא
בכל השבטים שזכר שבחם וצדקתם בכת
ושעשה כבי אלא הזכיר שבחם וברכותיהם
העתידיים להם והטעם לפי שיעקב קינח את
לוי בפי' ויחי וימשה ברכם והיה ירא שלא
יחא נחמד על ככה בשביל שהיו שבט
הזכיר שבחם וזכותם שעשו כבר כלום ארו'
אילו לברכם: רש"י וכימך דובאך כל
זמן שאתם עושים רצונו של מקום רבזמן
שאתם עושה רצונו של מקום נקרא חייו
היום וימי ימים דהרשעים אפילו בחייהם
נקראו מתים ולהכי שפיר משמע מוכימך
דובאך זמן שעושים רצונו של מקום דאיתו
זמן נקרא ימים: וישבון ישראל ברד
עין יעקב רש"י אלא כעין הכתוב' שהכנסתם
יעקב והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל
ארץ אבותיכם תימה היכא משמע מהא
שישכנו בטה ול' כיון שברכם שיהא איתם
עמכם והשיב אותם אל ארץ אבותיה' מרמז
על מקרא דקאמר ברד ינחנו דפי' שני החס
ברד בטה נהגים ורפי פשוטו לפי שברכם
שיחא ה' עמכם ישכנו לעולם לבטח כפו
שא' המשוור ברוח תקודש גם כיא' בניא
צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי ונגו':

הוא שם המפורש שכן שמו של ה' הוא

הוא שם המפורש שכן שמו של ה' הוא

שכנטיכס : רש"י לא חלק להם לא נחננו
 לחלקם לפי פי' זה מורה מקרא זה על אותו
 מקרא שבפ' ונאמר חנן כאשר חלקה לכל
 העמים וגומר כמו שפירשתי שם דרש"י לא
 פי' התם על אות' דרשה וכן תרג' אנקלוס
 לא תרגו' חכא כן ואין בזה חסרון : לא
 נפלאות : רש"י לא מכסה : ולעיל בפ' ש'
 וארא פי' הדוא לשון הפרשה והכרלה כמ'
 והפלתו ביום תהוא משום חכאן דתק' לפרש
 דלשון הפרש' הוא דכתב בתורה לא רחוקה
 היא דהיינו מפורש למרחקי אע"כ רצה לומר
 מפורש סמך ע"י כיוסו' שהי' בעומק מתחמץ
 ומכוסה מלפעלה וס' ל' לשון הפרשה הוא

וילך

משה חסידה דלעיל
 פירש רש"י שכנטיכס
 כולם לפני המקום
 בה וכן כתב לקמן הקהילו אלי כל זקני ונו'
 משמע שבולים באו אליו ומה היתה צדיק
 לילך אליהם ו' לדלא כתב הכא וילך משה
 אל כל ישראל אלא כתב וילך משרו וירבר
 ורל כשבינסם כולם הלך בקומו לקופר
 לפני כולם שיראו שלא תש כחו אלא שאין
 רשאי כפירש רש"י בתר הכי : ויתגרה
 אל הבהנים בני לוי הנושאל את ארון ברית
 וגמר' : דהלויים נושאים ארת הארון וגומר
 היה אפשר שרבו וגדלו בני אהרן כמרב
 ונשאו את הארון שהיו גם המת מכני קהת
 היו והא דכתב בסוף הסידיא ויצו את הלוי'
 נושאי הארון וגומר הבהנים נקראים גם
 לויים בכמה מקומות או סהליפין היו מאז
 כהנים ולויים מכני קהת למשאם : רש"י
 לקים מה שנאמר אין שליטון כיום המות
 פירוש אין תורת שליטון יתה ביום שאדם
 מת בו אף על גב שעוד חיו ונאמר שיהיה
 משעת שמת ויזן עליו מן השמי' פנו מקום
 כדאיתא בספכת תוכות :

האזינו

השמים ואדמת
 ותשמע הארץ הא
 ו כ ב 1 6 דנקט

כפשט' : אי לא הו' כתב מראשית :
 רש"י לא אירזין אע"ג דליב אינון ארור' ואשר
 לא יקום את דברי לא קא חשיב דהתו' ודמאי
 אצטרך שיקבלו עליהם התורה כלה ותהא
 כולל כל התורה כולה והמצות אבל אירזים
 פדסיים לא הוו צריכי' ודרשו רבותי' משם
 כנגד' לא שבטיים : רש"י והבהנים והלויים
 והארון למטה אע"ג דשבט לוי עמדו כהר
 נרזים עמהם כדכתב קרא' בהדיא שמעון
 לוי ורא כו' פ' ואילו נאמר' פליגי בהודחד
 תנא' זקני כהנים ולויים עמדו עם הארון
 ושאר השבט כהר נרזים ולחד תנא הראוי'
 לעזרת פי' רש"י אותם שהיו מ"כ עד נ' שהיו
 ראויים לשאת הארון עמדו עמה' כהר
 נרזי' : בית תבנה ולא תשב בו הא דלא
 כתב לא תחננו כדכתב כרס תטע ולא
 תחלילנו' משום דהאי קלה לא קוימא
 אומן תלות שהיו האומות מגלים אורחה
 מעריה דהא כתב בתרי' שורך טבח חמוך
 גזול וגומר אלא מוכיחים המקראות דקלות
 הללו קוימי אומן השלל והכירה שירגנו
 ישראל לכה ולמשיחה במושבותיהם וא"כ
 שפיר כרח אשרה ריזארים ואיש אהר
 ישכננה כדרך ברקוס שכונסיה רעור
 סאנסים הנשי' וכוונות הכרסי' אבל הבתי'
 אע"ג שמישבים מי אין רצונם לעכב רעור
 ואנשיה כידם מי אינם רק דרך שוללת
 להנאת' וסכל מקום הקוי' קלה ו' בית תבנה
 ולא תשב בו כדומר מפחד השוללים תברח
 לעיר ולא תשכן בקביעות כביתך כ' א ב
 באקראי כדרך אנשים כפרים ספני גולנים'
 ונעלך לא בתלה עיזן לעיל בפ' לעקב :

נצבים

ראויים שכנטיכס
 הא דלא כתב לפי
 זה ראש' לשכנטיכ'
 דהכי יתכן לפי דהקרוק משיב דלל כאן
 דהראש הוא השבט כדפי' רש"י לעיל כפר
 חקת ועל וישלח מש' מלאכים דנשיאי הור
 הוא הדרו וה' קאמ' הכא ראויים שור'
 י

פננין ובמסכת ב"ק מוכח נמו' ריבא דיש
הנאה בקציעתו וירר' מנפירותיה דשרי
למקציה :

תצא

פוי שנים פו' רש' שני אחים זמרו הקדש אמר' לי שהיא שלש' כפי עבודתו וכן לפיהן ישוב גאולתו אל על דרך זה : וכל ישראל ישמעו רש' מכאן שצריך הכרזה כב"ד גם כן אזי אפשר לומר שמתנין עד רהרגו בדרשינן גבי זקן סמרא ואף על גב דה"נ כתב וכל ישראל ישמעו משום דברישיא דקרא כתיב ורגמיהו כל אנשי עירו ואי אפשר למרש במעמד כל אנשי עירו ולעולם פמיתין אותו כרגל בירושלים החכי פירש לקמן גבי נקרה המאוסה כל אנשי עירו במעמד כל אנשי עירו ואי בירושלים מסימין : ואתר' דכי לפירס הדבר מה צריך למעמד אנשי עירו הלא כל ישראל ישמעו ויראו כתיב דבר' : רש' גם הכאים מאחוריהם אין לפר' דאתא לרבות שלא דכרו דממשכבו אשה אתרבאו' ותו ה' למסת' מאחוריהם בלשון יהיד לא רצה לומר הבאים מאחוריהם אחר כנגד אחר כדרך שהכלבים נקשרי' ואשכחן נמו במסכת סנהדרין דאפשר שהיא רובע איש בעצמו כמשכב זכור כל שכן באש' שהוא אפשר כבאר חיו ואצטרי' לרבוי דלא תימ' דהוה מעשה חירותין :

לא תביא אתנן זונת' ומתו' ללב הגי רזרי מילי חילופי עזי פנים וחצופי' אינון דכלב' עזי בחיות וחצופי' עזים יורר' מכתמו כדחזינן ואפה הכלב עזי שבה' וכתב מצח אשה זונה הית' קל ופסל הכתוב את חלופיהם לקרבן ואהא סמכו רבותינו לשנות במשנותינו עז פנים לגיהנם סו' ה' ריצון סלפני ה' אליהו ואלהי אבותינו שיבנה בית' המקדש כמה' בימינו כלו' ואז יוצא ניכר גרועותם דעזי

פנים פ' חילופיהם יפסלו להקרב' : לפניו כדירשעתו ואלארו כדו שתי' משבת בגמרא דב"ב היה יוצא מכדי רשעתו אלא שהתורה קנסו עז' ככפלים ושמעתו מאד' סורי רוקדשו אל ששמעו ששיעור הוא לפי מספר השנים כי כן י' שנים בר עונשין הוא בכ"ד של סטרה אבל בכ"ד של מעלה אין עונשין אות' אלא מכן כ' ולמעלה ואמרינן כפר' הפועלים דמה' לאלוהי בשיתין פולסין דנורא דהיינו כ' ככפליים ויתר' מחשבון השנים של העונש למעלה ומכאן יש ללמוד דסכות מרדו' אינו אלא ג' הבאו' כמנין אותיות שבפסו' והוא רחום וגמר דהמלקות שחקנו חכמים על דבריהם אין להם רשות להוסיף ולקנות יות' מכדי רשעתו דקנס לקנס לא עבדי' .

תבא

רש' מראשית ולא כל ראשית אין כל הפירות חייבין אלא עז שכא' בארץ או להק' כיון דדרשינ' ארץ מראשית למה לא דבשלמא אי לאו ארץ' במראשית לחוד לא פני דלא הוה ידעינ' איתו פירות חייבין ואיתו פטורים אבל ב"ש לחוד רזי' סני ואל אי לא כתיב מראשית לא הוי דרשינ' ג' שוכ' הג' בכפרה דוכת' ששנינן הכי ותו' אל דאי הוי כתיב ג'ש לחודיה הוה אמינא דלעולם כל הפירות חייבין בכיורים ו' ש' אתא דכו' מיני' מביאים אפילו משק' דהכי פירש בהן קרא משקין :

שמן ודבש והא דדרשינ' פרק העור והריטב פירי את' מביא ואי אתר' מביא משקד' מוקמינן לר' אשאר' פירות כתב רחמנא מראשית דאימעינו מקצת פירו' ומתוך ג'ש מוקמינ' אהגך דלאו' סו' המינים ואכ' ב"כ מיעט' דפר' ולא משקה אז' מיני' קאי דהא שאר פירות לא מחייבו כלל ולהכי פ' רש' חכא זית שמן ששנו אגור בתוכו' ודבש תמרי' כלו' כך היו מביאי' אותו ולא משקין כפשטי' .

וכת' אחר כך ושמתם ועשיתם ויצת' לומר
 פצות חמורות שצריכה אזהרה בשמירה
 ועשייה וכיון המצוה רש' ליושב בלשון עקב
 למה הזכיר המקרא דרש' ליה רש' הכנה
 למכתב לשו' עקב ולא לשון למען כמו ברחב
 הזורה : רש' כדרך המלאכים היפים
 שרוליהם נפוחים מקש' והא כתיב בפרשת
 כי תבא ונעלך לא בלחרה מעל נגד' ויש
 לומר קצת דודאי מה שה' מביח הדג' וסבב'
 האיסתורה לא בלחרה כי לא השליט
 המקום בה בהא ענין הירקבון אלא מה
 שתחת כפות הרג לים שרואה מרחקע
 מחמת הדריסה נוכל לומר שלא רצה הקב"ה
 להגן כנגד' זה ודעו שהרי מצינו רש' טעם
 למה לא בלו שמתויהם לפי שהיה עלנו
 כמו דמהצי אונק' ולא אל שברך ונמורח
 הקב"ה היתה : רש' מסוסיה להר' החר
 שמתה מסעות חים' דלא חסצא רק' וכן
 קשה לעיל בפרשת מסעי והשיב כי מסעות
 פירמה עד הר ההר ולא תמצא רק' יש
 לומר ברוח רבסורב צין דהיא קדש רחוי
 מסעות הוו ודעו שלא כתב לעיל בפרשת
 שלח לך וחתם במסר פארן היא ריחמה
 דחר' מקום הוא כפרשי לעיל פירשת
 בהעלותך וכתב וחתם במסר פארן והכא
 כתב וחתם ברתמה הכא נמי לא הל למכתב
 הכא אלא וחתם בקדש כדכתב נמי בריחמה
 ויסעו מקדש אל כתרי מסעור' היו ואפשר
 ודלא היה מסע נמורה לכך קיצר הכתוב :
 רש' יכול בגווה הכתוב מדבר כי ואם כן
 היה צריך לפרש כן דקראו דפר' לגנ' הארץ
 מצרים נשקית ברגל זהו לשבח דנמוכה
 ומי שור היתה והיא בקל להשקוה ברגל
 אבל אף שהיו בו הריבה הרים אינה נשקית
 ברגל בקל וגם אין ההשקוה מעולת כל כך
 פחים שהמים נודלים מהם דאפילו במסר
 אפה מפתיק' כדאמרינן במסכת' תענית
 תלנא לטורא ורדך המסר' להיור' פעמים
 רבות נעצר' וגם מה שהיה חרש אותה
 חס' היינו מפרשי' שמשנה' על מעשה

וישב' כדילמדוק עינו ויהיה ופעמי אר
 השמים מדי שחורין בתשובה כדורשינן
 פרק' קפא דתענית שמי קשיותיהם של
 ישאאל וזה לא היה לשבח לצורך עולם
 הזה : רש'
 אזהרה ליחיד אזהרה לציבור כה יתיישב
 נמי אמאי לא כתב הלא נכד' מאות' ו
 כדלעיל משום דלעיל מצינן למימר יש לך
 אדם שמשנה' חביב עליו יותר מגופו
 כדפירש רבינו שלמה לעיל ודרכי דרשינן
 פירק' כל שעה דלכך' נאמר ונכל' מאודך
 אכל נב' ציפור' אינו מצוי מכל' הצפור
 או דוב שיהיה שמונ' חביב עליו דרש' יותר
 מגופו ואפילו לא ידך דרשה דרשינן לעיל
 דאמר דוכל' מאודך שמענין כל' פה' זמרה
 רדוי' דרשינן מירא' כרוב' סמיך' או
 רכושך אבל מכל' בקום אק' מקרא וצאמדי
 פשוטו ונמר' דקרא' מירר' ויש לך

ראה

חששנו אף על פי שפירש כך הוא כדפירש
 רבינו שלמה על מנר' שחששנו לו בשביל
 שחששנו הו' פירש דהאי' אשר כמו אשר
 הבאשחם את רחינו בפירש' שמת דפירש
 גם כן בשביל' מ' בשביל' חניותם של
 ישראל כתיב הקללה בלשון חנאי והכרחה
 בלשון' ודאי' רש' שמעו' ורשינו' אר
 הכרחה : רש' דהאי' חרש' אי מה צני
 ואיל' חלבו מותר חלמוד' לומר אך אין
 להקשות אם כן לא לכתיב כלל כאשר יאכל
 הצבי דלמאי הילכתא אתקיש הכא בשם
 תאוה כצני ואיל' דאדרבה הלוקים הם כדורש'
 והלתיים זקנה' זכש' האור' חייב' וזה
 פטורי' חס' ויש לומר דאין לאריו
 דבספר אף על נב' אסא' להם כשר' תאות
 צבי ואיל' אשתו דדוקא' כהמה רחוי לקיבן
 איתמר

להלחם לפי שתיח בהרש אבי בתחילתו ויהי
ובאתו הדודיע מולתה הישאל כדאיתא
פירק בתרא דתענת לשתמט מניה מרת
דאב רצה לומר עד לאחד השער באב
מסמא ויהי ואלה שמות
האנשים וגומר בני יודא ושמעון ומנחם לא
נקיב נשיאם אל דעבי גידא לא אצטריבא
דשכט מלכות הירא ושמעון לא העמיד
משכטו לא שופט ולא מלך מעולם כהאית
פירק שני דמסורה לכך החסר ממנו נשיא
ונמנחם בכרהיה מוכתה להעמיד מלכות
לכרוב ומלכים מחלצין יצאו ועדין לא
נולד במנחם ואתו הכתוב על שאול ומפישמי
היתה כדאיתה כסטרדיון ולכך לא דעדין
לכרוב גם כן נשיא בני בני יוסף למסרין
מנשה מלל חקרא כשהוא כתב השבטים
לענין ביה או נחלת הארץ מיוחסים לנשה
על יוסף משום דיוסף חיבב הארץ ושבט
מנשה חיבבו הארץ כדפירש רש"י כדפירש
פנחס לכך אמא ובפרשתו שלח לך מיוחס
מנשה על יוסף משום דהנך מינו לצורך
הארץ חי ובפרשת פנחס נמי כתוב מנשה
כרישא לבני יוסף בסנין בני יוסף למשפחה
מנשה ואפרים ויהי אבל בפרשת נשא
כתוב אפרים כדנשא רחל דמיא דהאיתא
מענייני הארץ ויהי ויהי ויהי ויהי ויהי

אלה

יהא מוכיתו וחוזר
ומוכיתו אף על גב
דשפיר דמי לטיעבד הכי כדכתיב הופח
חוכה את עמיתך ודרשו רבותינו אפי מאה
פעמים מכל מקום משמכית חבירו שללא
בסמך למיתה אינו מוכיב ומוכית ח'כי
סבור הוא מה שמשייר עת' למוכיתו אפשר
להלחם בעצם אחרת ולפעמים חטוף לו
השעה ונשאיר בלי גמר תוכה אבל המוכיח
משעת מיתה אינו מצפה עוד לתוכה אחרת
ולכך גמר וכתתו פיראויא ויהי ויהי ויהי
רש"י נכנס אחרון יצא ראשון פירשמיט

אחרון לכות המדרש שכולם צריכי להסתלק
מליש איש על מקומו ולקח חיל ודרוש עד
שיבא הוא ויהי ויהי ויהי ויהי ויהי
אינם מטהוין לקום פגמו ואינו כפייע על
ראשו עם קדוש ויצא ראשון פירשמיט
יצא כולם וצאיתם ופסקין מדרוש עוד
היוסף ויהי ויהי ויהי ויהי ויהי
אנשים איש אחד לשבט רש"י מלמד שבט
לוי לא היה עמהם מה מדקדק רש"י בלשון
שלא יתב מלמד רבני לוי לא שיהיה
ודאו דמי שמעין מקרא דפירש שלח לך
שהחכו שם כל השבטים ושבט לוי לא
הוזכר אלא אתא לאשמעינן הכא בקרא
והיראה דלא ה"ל למכתב אלא איש אחד
לשבט דהא ויהי ויהי ויהי ויהי ויהי
לך לא כתב כגוינכשמינין שכתבו בני
ישראל מבני לוי ולהחיה עשה כעצור
בשעור מרגלים ומאמר בני לוי הירא
שכתב לוי להם שמן הדיו היה להחיה עם
בני ישראל לפי שהיו צריכי לכתוב עמהם
בסכת מלחם בכיבוש הארץ ולא היה להם
חלק ונחלה בארץ ואפי' הכי פאנו לשלוח
ביוסף כו בהכחות הקדוש כבוד הוא
יודע לכת' תרג' אונקלוס ספק
צריך לך כמהך ית מרפא רפי ופ' זה רש"י
שלידע כפירש שלי יודע אלקים כלומר
השנית אל לבך שלא יחסר מלים כדריך
ולא רצה אונקלוס לפרשו לפי פשוטו דאם
כן היה הכרית שישוה במדבר מ' שנה ועדין
במיינו בספר המדע ויהי ויהי ויהי ויהי
עשנלי בני עשו והמואבים הש"י לא לעכו
דרך ארצם אלא לענין סכר אוכל ומים
חיים וזהו הכרוב מעיד על עמו ומואב
שלא קדמו בלח' וכמים ואין צריך לומר
לצדדים כתב קרא דעמו לא קדמו ומואב
שכרו ארץ בלעם וזהו אמרין פירק חלק
גדולה לוגמא שריחו משפתו דהיינו
עמו ומואב כדאיתא בהדיא חלמיש לומר
הש"י אינו רצה לומר לענין מוכיב אוכל ומים
אלא גבי בני עשו ומואב דכתיב פירשמיט

בלק

ויאמר מאב אל זקני מדיין לפי שמוא מצינו לא רק מלך אחד ולמדיו היא מלכות כל בלשון יחיד בני מואב זקני מדיין בלשון רבים כלומר יועציו כל הפלמים ויהי אף אלהים בני הולך רחוק אף על גב שהתיר לו כבר על דרך הפשט וכמכרות דעלמא לפי שאמ' לו קום לך אתם רצה לומר במקום זקופה רוכב על סוס כדי שלא ירא זילות כלפי מעלה שששה שכינו על השפלים והוא מורה וחושב איתנו שהיא ברי' נמוכה והרוכ' עליה נראה כאלו הוא הולך כרגלים וראייה דכרי' פ' רש' מדברי רבותינו ששרי מואב תמחו עליו שלא רכב על סוס רש' סיני אבות הראוהו לנו ול דקראו נמי מרמזים אג' אבות הראוהו לנו ול דקראו המלאך כתב ותט האתון מן הדרך ורחלך בשדה אלמא במקום רחב עמד והיינו בנגד אברהם שקראו למקדש הד דכרב בהר ה' דיאה והמלאך היה עמד גם כן במקום גבוה שהיה ק' לנטות מטנו ונטת' מן ההר ותלך בשדה ובעמידה שנייה כתב נדר מזה ונדר מזה והיינו כנגד יצחק שקראו לבית המקדש שדה כרית' ויצא יצחק לשוה בשדה והשרות שהן נדוין מזה ומזה וכן ברמזי החבל אחר הוא ובעמיד' שלושי' כתב ויעמד במקום צר והיינו יעקב שקראו לבית המקדש בית שחוא צר מתלוי דכרב יהיה בית אלהים והבי נמצא בהר' במדרש רבותינו שהאבות קראו לבית המקדש מסדר הזה כמו שכל אחד ואחד מן האבות צמצם השכינה למקום המיוחד וכנסו יות משלפניו כך המלאך דחק את בלעם למקום צר פעם אחר ותר' וקראו כל בני שת בנו של אדם הראשון והיינו כל האמות ונק' שת טפין מקין אף על גב שגם

הוא הוליד תולדות משום דכולם נמכרו לא נשאר כ"א נד' היה: סכני שת ולא תקשה דא' כ' לכתוב כל בני נח ויל' משום דדרשו רבותי למה נקרא שת שפסגו הושת' עולם ולכך תולה כל האמות בו נמי ואל תתמה דדרשינ' שמו וקרא ספר' בהדיא למה נקרא שמו כך דה"נ אשכחן בפרק קמא דברכו דדרוש שמו של ראובן בע"א שדרשו

פנהם

רש' בא הכתו' ויחסו ואף על גב דאחרת דקרא רכבו כסו בצלאל בן אוהיבן חור וכסו כן דהרי בן נלעד לא משום דבפ' ראשונה נאמ' בסמוך ויחסו בשעת מעשר: לא היה צריך ליחסו הכא אלא בא הקדוש ברוך הוא ויחסו מפניהו להדיע שבתו: רש' לפיכך הטיל הקדוש ברוך הוא שמו עליהם ה' מצד זה ויוד מצד זה מרשני קרא בוספר' שלא כתב עליו הימנה והברייע' שמעינ' דע"כ לאו אורחיה דקרא כתב הכ"א וכמו העמלקי וכמו הכנעני וכאלה רבים אלא משום הילוחם כתב הכ"א הכי: רש' ומכני יצאה לא נמנו כאן אלא משפת' הקרחי ורכייע לא ידעתי מה היא פירש דמשפחות עמם ליכא למיתשביא חס' הכ' שהרי כת' הכא ושם אשת עמרם ויכבר וקא השיב אהרן ומשה שהם כל זרעו אבל משפת' יצאה חשיב דמחסיו ואע"ג דחשיב משפת' קרח במקומו כיון דשכניא יצאה דהווי אב לקרח ודור' ג' ללוי כסו אינך לבני וחברון וכת' כי קרח במקומו ע"כ אתא ל' לאשמועינ' דהווי חסר משפחות שכבר רהו חזין בני נפג וחרי שהוא אחי קרח כמניין הראשון וכמניין זה כבר נעדרו ולא נשאיר רק משפחות קרח ונביעו ל' ונביעו ל' שבת בשבתו ונביעו ל' חודש בחדשו פ' רש' דאתא ללמדנו שאם עבר וימו כסל קדבנו

להם שהשכנין שוהה רק על הענינים דכתב
אשקון את דכא ושפל רוח
כן ע כהרתיו בדלעיל מהשתא נפל קרא
שפיר טעני והאיש משה עניו מאר
שהם דיכוהו כאליו סתיהר בא הכת והעיד
שהיה עניו מכל

שלה

רש' כולם אנשים
לשון השבור
כשירי היו באות
שעה
מקשה והלא פירש רש' בתל
הבי שמשח נתפלל על יחושע שלא ירא
ניסת בעצת המרגלים
אלמלא
בשעת שנשתלחו הרגיש שרשעים הגויל
דעל כר' בתרי גונוי נשתלחו כדמוכב קראי
בתלה ושלח אותם ממדבר פארן על פי
ה' כולם אנשים וגומר וכס' כתוב נמו אלה
שמות האנשים אשר שלח משה וגו' ויקרא
משה ושלח אות' משה
אלא ודאי
בך היה העניין בתלה כשהוטררו כשרים
היו וצויה להם משה שליחו על פי ה' לראות
את הארץ כיצד הירח גוה ליוככש ונצצו
בהם יצר הרע וחזרו למסור למסיר לרהם
סוטים בארץ אם טובה ואם רעה ואת העם
החזק הוא הרפה והכריס אם מבצרים הם
והרגיש כש' שכונות לרע דמה להם לחקור
ויתר מסר שנצטוו ואתר פירש שמורים
בדרשנין במטב מוטה דכל שמור הללו
על שם מעשיהם הרעים ולכן כתב ואלרח
שמות האנשים אשר שלח משה ויקר משה
והושע כשהרגיש בהם יצרים הרעה נתפלל
על יחושע ולכן כתב ושלח אותם משה
בלומר שליחות בעל לחקור ארץ הארץ מה
היא ומה טיבה לפי ששמע מש' לבקשת'
בכתב על שמו כאלו הוא שולח לחקור את
כל זאת ואם כן בנף השליחות צריכה נמי
לומר הכי שהרי במשנ' תורה כתב ותקרבני
אלי כורכם ותאמרו נשלחנו אנשים וגומר
וכאן כתב כל השליחות על משה
רש' מה' לבשנים בשני מוטות הא כיצד ח'

נטלו אשכול אינו רוצה לומר דלמבה ממא
דשני מוטות היו ח' נשאו בה אלא הסברת
בעלמא כך דכיון דכל אותן נתכוונו להוציא
דיבה מסתמא כולם נשאו ורגיל הוא
שאשכול אחד הוא ככד ח' כיוסון אותאי
אלא קאתי רש' לפרש על כ' לא תיסא לא
נשאו ראשכול כי אם שני' דהא דתרחב
וישאוהו במוט בשנים לפי ששמו הוא כב'
אנשים וקאמר רש' דעל לא קאי בשנים
אנשים דאכ' למרו לו בשנים מבמנט
שמעני' ומסר' הייתי תופס המועט דהיינו
שנים אלא על קאי אכ' ט בשני מוטות
נשאוהו ואתי קרא למי' שנהול היה ששני
מוטות היו צריכים לה' אם כן הלך אחד
הסבר דלעיל
בחנוי וכן היינו בעיניהם פירש רש' שמעני
שהיו אומרים נמלים יש בכרם כאנשים
מקש' והלא וכן היינו בעיניהם מוסב על
ונהי בעינינו כחנבים אם כן אמאי לא פירש
רש' שמעני שהיו אמרו הנבים יש בכרם
כדכתב בקראויל כיון דכל גדולה אי' היה
גדול משל ח' וא' כמה ששיעורו המרגלים
לחנבים כחנבי' הל היו קטנים מאר מחנבי'
דאו' לכך הפס' רש' כיו' קטנ' שפאר' כגון
נמלה ואפ' גדולה היתה כתנבים של
הל
בשם מה' אהרן הקודש
רש' לפי שנאמר ראשית
זל
שומע אני ראשונה שבעיניו ח' מראשית
ולא ק' אם כן לכתב כבר מראשית ושמעני'
שפיר דלא ראשונה שבעיניו קאמר מדכתי'
מראש' ושמעני' שלא יאכל קודם שיפירש
מדלא כתב מעיימו רוב' כדא ראש' זל
דלעולם הא דווק' ראשון שבעיניו ואירחו
עיסה דווק' מקצת ולרבי איצטריך למסת'
מראש' עייסותיכ' דאי הו' כת' מעייסותי'
הו' שמע כל העיסה ואי הו' כת' ראש'
הא כל עיס' ראשון' לכך כתיב קרא ותיאש'
דפיר' ראשית הוא קודם שתאכל מסגו ולא
ראשון' שבעינות' לאלוה הו' הנך ראשית
ומראש' סתת' אהרדי :

בהעלותך

רש"י
שאלה
עליו

עבודת הקדש יריעת וקרשים שניאו בבית
 קדשי הקדשים תימא במשא בני סררי נמי
 היו קצת קדשי הקדשים כמו היריעה שניאו
 רק בצד התחתון בבית קדשי הקדשים וכן
 דבני גרשון נשאו אותו ויריען וקרשי ככרף
 כמו שנשאו בני קהת כלים הסקודשים
 וכהג חשיב כמה עבוד הקדש אבל הקדש
 מתוך כבודם אי אפשר הורה לבני סררי
 לשאת ככרף אלא בעגלות ולהביא לא חשיב
 להו עבודת הקדש והקעס תרועה
 שנית ונסעי המחנות ומה שלא היוקו ב
 דגלי האחרונים לשום תרועה למסעיה שמוס
 דמשרה ואחר ובניו היו נוסעים עבב בני
 קהת לשמור פשמת קדשי הקדשים כ
 במסעיה ולכך נכסיעת שני דגלים
 הראשונים עדיין היה משה חונה לא היו
 רשאים שני דגלים הראשונים ליעע כיון
 שהמריך הורה בתניה אס לא שנתן להם
 רשות עז תרועה אבל שני דגלים האחרונים
 כבר נסעו הקהלים לפנים כדכתב בקריא
 ופשה המריך כיוצא והורה רשאי ליעע אף
 בלא תרועה אם כבר ארת
 עושה לי רש"י פ' תישש כמו בנקיטת תימא
 ובי משום חשש של משה נכקיב בת לשון
 נקיטת כלפי מעלה ואל דבלשון את רמז
 השש מוחו של משה כקבה שהיא רגילה
 להיות כפתד ובהלחה נ היה משה כבתלה
 ופחד כשכיל שהיא חו פירענות ומי שהוא
 בפחד אל בו כה וכשהיה רוצה לומר ולגמור
 דכיו אתה הפסיק והבליע הלא ואמר את
 כדף המדברים כבהלה : רש"י
 ואת אינו מכירה במעשיו תימא נדולח
 מכל לרשי שבך דיבר להם שדימור אותם
 לטעום ככ משה להם חרור מונח כלפי
 מעלה נבואים נדולים כאחרון ומרים ואל
 קצת דעכ דעתו היה כך שהרי דיומו את
 משה כסתנא ומתיירה בדעתו וידוע הורה

לעלות ישראל שלא יצטרך דוכתן ללך
 לבית הנזיר ולהביא רזרוע לאחר כישול
 לזר ישראל כדי להנול על כפי הנזיר ל
 לתנופה עם הלחם ואין כשר אלא
 בעזר וכן דהכישול היה בעזרת נשים
 הגילות הורה נמי שסכדי שישתלחו ה
 השער חכף לגילוח על האש אשר תחר
 זכח השלמים אך תימא דמלשון רש"י
 ששמע דאתי לומר תנית טעם לפרח היו
 השערות משתלחו על האש ומי פוקיקו
 לנתין טעם זה דילמא אפילו אי לא היו
 מתכשרות בעזרה נמי נזירות הכתוב הוא
 לחת השער תחת הראש אשר תחת זכח
 השלמים דאשכחן כמח מכפירן שחוכתם
 באיזה דבר בחוץ ואל הרשו אתי לפירוש
 ולחוצי רמקרא דלא ליפוק לגמרי מיד
 פשיטו ככתוב ונלח הנזיר פתח ארזל מועד
 ודרשו רבתינו דאתא לאשמועינן שיגלח
 דלאחר שחזית השלמים ולפי פשוט הק
 ונלח כדי לשרף השער בעזרת נשים שהיה
 לפני פתח ארזל מועד ועיקר מצורו של
 ג' לוח בשמלוח היה : רש"י
 בלות משה כצילאל וגם הכסלב עשו ה
 המשכן ותלאו הכתוב בפשה מקדש והלא
 לא תלה רק ההקמה ואותו עשה רק משה
 לבד ומתרא' שמוס דרעיל פרש' קודי כתב
 הוקם המשכן ופ' רש"י הוקם ממילא מכה
 הקודש ברוך הוא ומשה עסק בו כדי שיהא
 גיאה כילו חקיסן ואם כן ע"כ רהעשייה
 שנעשה עז בני אדם תותלה במשה וארא
 קאי רש"י ואינו מיושב שפירש דמכל מקום
 הרי עסק בהקמה אלא אל דק' לרשי דלא
 היו צריכי למכת' אלא והיה כיום הוקם
 המשכן : רש"י הם נשיאי
 המטות שהיו שמונים עליהם כמצד והיו
 שמונים עליהם ופירוש כיון דכרתיב כבר
 נשיאי ישראל הם צריך לפכתה הם נשיאי
 המטות אלא רצה לומר נשיאי המטות
 שנעשו על ידי המטות והמקל' של נגשי
 פרע' שהכונה :

שכינתו ביניהם סגן אחד בניסן דאקס
 המשכן ובאחד באייר סגן א' לתמוה הא
 באותו יום שהוקם המשכן שרתה שכינתו
 ביררכב בפרשת שמיני דיש לומר דלא
 הוצרך לסנון גילוי שכינה לפי שעה אבל
 לענין קביעות שכינתו בתוכו הוצרך לסנון
 ובשלים יום אשכחן קביעות ופחות סגן
 לא מקרי שריו וקבוע כדאשכחן בפר' קמא
 דכבא כדרא דבוסן הוצעות ההם להזיזו
 נקרא מושבי העיר זהו שלש' יום והיינו
 מאחד בניסן עד אחד באייר : פקודיו
 במספר שמות בכל השבטים לא כתוב הכי
 וכן לקמן במגילתים גבי מנשה ועליו סטה
 מנשה מה שלא כתב בכל השבטים דכתיב
 בכלהו והחונים עליו יש ליישב שלא מצינו
 בכל השבטים להזיזו לאחי' קשישא פחות'
 דמינכרא גבי אחוהו והיינו דינוקא אלא
 שמעון גבי יודא דדורא דהיה ראש דרגלו
 ושמעון לא היה ראש למדי' וכן מנשה
 לגבי אפרים לכך כתיב לישנא יתירתא
 למעלות' הנך חרי לגבי שמעון מנינא
 יתירתא דבכל השבטים לא כתיב אלא
 פקודים אחד ובשמעון כתיב פקודיו
 ופקודיהם לתת טעמא למה נסנו שבט דגל
 ראובן קודם דגל שבט יודא והלא דגל יודא
 נסנו על פי' ה' בראשון אלא משום כבודו
 של שמעון שהיה לו מעלה אחת על יודא
 משום רקיש מנינה לכך נמנה כל הרגל
 לכבודו והחונים עליו דמשמע שה' לגמרי
 ספל לגבי אפר' אלא כתיב ועליו כלומר
 למעלה ממנו היה שאר שבטים נמצאים
 בממרה מקומות בפר' זו במנין רשכטים
 בסדר הרגלים ובמנין הלויים ובסידוריהם
 אבל לא נמצא שיהיו במקום אחד אלא
 שנים או בשלש מקומות ולכך אינו צריך
 ליישב כולי האי : רש' לומר היה אותו
 שבט להיות נמנה פן הכתן הדרשה תדרוש
 לפי פשוטו לפי שנתנו חילוף רבבכורים
 ורבבכורים נפרים מכן חרש ולמעלה נמנו :

נשא

רש' גם הם
 כמו שצויחך
 על בני קהרן
 לראות במרו יש שהגיעו לכלל עבודתו
 פירש כשתשא את מנינם לראות כמה יש
 סמעות בני קהרן - טנמנו דרך חשיבות
 וברירה מה שאין כן בשאר מניני השבטים
 שנמט השכט דרך ערובותא כפי מה שהיה
 אבל שבט לוי עמר כל רשכט לצר אחד
 והוברו מתהלה בני קהרן מתוכם כדכתב
 נשא את ראש בני קהרן סת' בני לוי כבודו
 ואוכל מרוך הפסולת שלא האמר בני
 גרשון ובני קהרן ובני מררי כל המשפוא'
 הטילו פתיקה לקלפי בשמחת ואיר כך
 הוברו אילו מרוך אילו בדרך זר לא
 הוה חשיבות לאחד מהם וארזאי קאי נש
 דבני גרשון נפי הוברו אהר בני קהרן
 מתוך בני מררי ונשארה בני מררי כמילה
 בפני עצמו אבל אין לפרש
 כפשוטו דגם הם למה לי הנה מפרש קרא
 בהדיא דנמנו מכן כ' ולמעלה :
 רש' לפי ששלמי נזיה היו מתבשלין בעזר'
 שצריך ליטול הרווע לאחר שתבשל פי'
 בעזרת נשים ששם היה לשבת העזרות
 שבה היה מבשלין שלמים ומגלחין את
 שעירם והיו משליחין תחת הדוד שעירי רבני
 תני בהדיא כספ' מרותא וכן איתא במיימוני
 ור' רש' דמה שהיו הנזרים מגלחי' בלשכ'
 בעזרת נשים דע' בלאן מקום עבודה כלל
 היה שם אלא הטעם היה לפי שהיו צריכין
 לשלוח שעוריהם תחת הדוד ששלמים
 פתבשלים בו השלמים של נזיר צריכת
 להתבשל בעזר' נשים מה שאין כן בשאר
 כל השלמים שהיו מתבשלים בכל העיר
 בבתי הבעלים דהוא ושוקו היו מפרשי'
 מהן קודם כישורם בעזר' היא אבל איל נזיר
 שהיה צריך לנגול ממנו הרווע לאחד
 שנתבשל ולכך נתבשל בעזרת נשים סת'
 לעצת

מומין במשמע תימא לעיל בפרשת ויקרא
 מסעטין נמי מפורק בני אהרן הכהנים
 הלויים ועל כרחק לא מריבין התם מבני
 אהרן בעלי מומין לעבודה ויש לומר כיון
 דפתיב הכא בני אהרן בתר הכהנים הוי
 כמו פרט וכלל וכנה אהרן לרבוי קאתי
 אבל התם דכתב בני אהרן מקמי כהנים
 הוי בנה אהרן משמע כל בני אהרן כלל
 והכהנים פרט ואין כלל אלא מה שבפרט
 כהנים נגזרי' באשוי' בחלכות שמאור
 נגעו' מצריך בלא מאו דכתיב כאן הכהנים
 קמיה בני אהרן טפי משאר דוכתיב : רש"י
 עוררת שם דבר של מום עיוון בלשון
 נקיבה וכפ' בתרא דעירובין פ"ו ש"ו כי עיוון
 אינו שם דבר אלא כמו תורת או יבלת
 דתאו קרא כתיב שמו ולא כתיב שמו ויש
 לומר דרבי דוחק' לרש"י לפרש כך בלשון
 שם דבר דאי כמו תורת הוי ליה למכתב גם
 כן שבורה תרוצה אבל לא ק' אי שם דבר
 הוא לכתוב גם כן שבר כיון דלא חמיס'
 דלא חלשון נקיבה ושל זר בלשון זר
 לא כתב בתר לשון ובעירובי' דחקו לרוב
 דלכ לאו שסדרי הוא דהא כתיב בתוכזית
 אדרינא פשינעין וכעיוון ואין נראת חלק
 בין מום גבי אדם ובין מום דגבי בהמה
 ואפשר דהר פ' דידיה זהה דרביה : רש"י
 ואף על פי שלא נאסרו בעלי מומין לקרבן
 נח משמע דל' רש"י דאי לאו האי טעם לא
 איצטריך לפרש שלא יקבלו לרקרוב בעלי
 מומין מן הגוי' דהא אפילו מן הישראלים
 לא מקבלין תימ' חרשעו אומות העולם
 יוכיח דרשינן מכם ככם חילקתי ולא
 באופור העולם אין מקבלין קרבות
 מרשעי ישראל כגון המשומדים לכל התורה
 ובאומות העולם מקבלי' מכולם ויש חלק
 בקל בין מקרובי אומות העולם ובין
 המקרובים מידם וקל' : רש"י וכשהוא כותב
 את עצמו יסגר על מנת למרת תימ' קרת
 גמי כה רש"י לפסוק ולהורות בפירושו דין
 קידוש ה' מיד דלא אצטריך לפ' הפקדות

ויש לומר דאיצטריך דק' לחישו אמאי לא
 פתיב ורקדושיני בתרוך בני ישראל כל כיון
 דלפצ' עשרה נכתב כפ' רש"י כדכתיב
 ולא תחללו אלא משום הכי כתב ונקדשו
 דמשמע שיהא שם מקדוש שלא מצד זר
 שספר עצמו אלא חל' שיעשה גם למקדשו
 ה' כמו לחגליה מישאל ועזריה ובזה יהיה
 נקדש ה' בפי כל מי יראו שיש בו כח ונכורה
 ואם כן הבטיחו חזרה שיעשה גם ועל זה
 קאו רש"י כשיספור עצמו אל יספור על הנס
 שהבטיחו חזרה עליה כי כל המוסר וכו' :
 רש"י שמה פ' צונגה של חרשעו ימי
 שמעתי לפרש דל' הק' כדאית' בתלמוד
 בכמה דוכתיב כללו לשמ' קידוש ה' וכו'
 טובא ובלשון ארמאי שמה כמו ה' וכן
 תרגום אונקלוס כאן וקוב את ה' ורש"י ית
 שמה ואפשר דמשום הכי הפס האי לישנא
 נמי הכי :

בהר

רש"י אם היה
 אוכלת'
 בהמה לא
 כל שכן שמונתיהם עליך תימא דאדרבה
 פוכה כל הפרישה דאות' שאכל מן ההפקד
 שרו טפי לאכול פיתור' שביעור' מאות'
 שאוכל מן רשמו דהא איצטריך לעיל
 לרבות העשירים ויש לומר דבהמה הואיל
 ומונותיה עליך הרי היא כמו אכילתי עמך
 דאנהו מסתברא פגולתו לאכילת' פתור'
 שביעית כדמוכה קרא דהיינו נמי הטעם
 משום דאת' מציה להחיו' ולא דמי לעשרת'
 דאיצטריך לרבויהו משום דהא דיש להק'
 דין כמת שהכניסום לאוצר בשנה השישית
 אבל חיה הואיל דאין מוונתיה עליך אמאי
 תהא מותרת טפי מבהמה אדרבה חיה נמי
 דרבה להצניעו כדאית' ביוש פרק כל שעת
 : רש"י ואיש אל' משפחתו תשובו לרבות את
 הנרצע תימ' דלעיל מריבין מוקראתם
 דדור ויש לומר דאי מלעול הא דרצע עובד
 לעולם כרמשע קרא דלעיל כפ' משפט

אחרי

ואחר זכא ארון

בנימטריא תל רמו
לכות ראשון ולכות

שני לא רמו משום דכתב הכא ויבא אל
אקודש ורזיני אל הארון שהוא מקודש
שכבלים ובכות שני ביטל הארון ולא הירח
שם רק אכן שתייה : רש"י ובשרו לא
ירחץ ונשא עינו על רחיצת נפיו ענש ברת
ועל כיבוס בגדים מלקות ואף על גב דונשא
עינו אתרוייהו כתב מכל מקום שצ"ל
דרשינן הכי מרבת הכא ובשרו לא ירחץ
ובקרא קמא לא כתב אלא ורחץ במים ש"מ
לפעוטו אתא בשירו ולא בדיו :

רש"י ואותו מקום שישבו ישראל מקולקלין
היו מן הכל לכאורה דמאשר ישברם בה
דריש הכי ק"ל אם כן אסאי איצטריך אשר
אני מכיא אתכם שמה לע"ז ויש לומר
דארץ שלא אראהו עיניו ולא ידעו אורהיה
דקרא לברי הדבר ולכתוב אשר אני וגומר
אבל ארץ שראוהו והכירוהו לא הוי צריך
לכתוב אשר ישבתם בה א"ל למדרש
שאותה מקום ישובם היה מקולקל מן הכל
וסמך אהרן את שתי ידיו

ידו בתיב מכאן סמך למה שכתב הרמ"ב
בהלכות תפילה שחאה ידיו כפופים בשעת
התפילה כפי היסטרי על ידו השמאלית
עברא קמא מיה וכתב ידיו בלשון ידו
ביומר שתי ידיו יהיו כאחד ואי פירש ידו
דבוקות זו בזו סמך כמו מקצת בני אדם
אתי נמי שפיר כדדרשינן מן רגליהם רגל
ישיה :

קדושים

רש"י כל שאין

לו כתף ולא

נטף פי כרף

שני נגזירי והשלישי יושב עליוהם כדרך
אשכיליה רצופין בניגזירין והוא מלשון
שכתפינא ליה שכתפא דריגלא כביצת
דשניסטי שאין התכם הורוש על כתפיהם
ולא נטף מלשון ועיני' מטייפי פרק החיבל
בלומר נגיד בראש האשבל שסמך ונראה

ט

אנת ואני כדרך האשכולים מלאים נגזירין
שאפילו בסוף עוקץ שלהם יש להם נגזיר
כדכרספה לי שראיתי כך בני חורפי בשם
ר"ל הלכן ועיין בפרשת תצא ושם בארתי
יותר רש"י לא יחא חיוב אלא אשם המיוחד
תלמוד לומר לא תשכע בשמי בכל שם
שיש לי תוסא קצת דנהו נמי דהאי קרא
מיותר לרבות הבגדים מכל מקום אך יתכן
דבשמי אתי להך דרשא דר' שפירש פרשת
וישמע ופרשת נשא דאדרבה שמי כשמע
דוקא שמי המיוחד ליושפא מדלא כרוב
לא תשא שמי וכתבי לא תשכעו בשמי
כשמע בכל שם שיש לי דיש לחלק קצת
בין שמי לשמי באשורי פרק שבעות
העדות מק' נמי הך ומשני דסיפא דקרא
מוכת דאכל שמות קא מהויה דמסיים קרא
וחיללת את שמוגמר ע"ש :

רש"י ולא רזלין לשון נקברה מוסב על
הפעולה ולא רוצה לפרש לשון זכר וקאי
על המשה' כדרך אזהרה לנכת לנקיבת
כמו לומר דאם כן או הוי צריך לומר שרואו
בלשון לא תפעיל ולא מצינו לשון זה
בלשון מפעיל בכל התורה אבל בלשון
פועל מצינו שפירשן וילינו ברור גבי יעקב
ולכן ולא ילין חלב חגי וילפ' לא תלין נבלת'
על העץ מוסב נמי על הנכיל' שהיא לשון
נקיבה : רש"י ורובינו דרשו לאסור
העראה בנר' תיפא גדולה דהספ' לא מסיק
הכי פרק הכא על יבמות דהעיקר ילפינן
בהיקש דרכי יונה בכל העריות וכדה היא
דרי' לאשת אח שאין להכניס בחיי בעלה
ושמא יש לומר' כיון דה"כ והירושלמי דריש
מנדי' היא למעוטי אשת אחיו מאמו מברת
או מעירייה כדאיתא בתוספתא בריש יבמות
לא דצרה רש"י להכניס פירש מן המדרש
ותפס דהרשה שהיא יותר משמעות המקר'
כדרכו אף על גב דבמסקנא ליתא :

אמור

רש"י בני אהרן

אפילו כעני

סומין

צורה אלא הכשר רפו וכפר עליה הכהן
 וטהרה כיוצא בו בכל הקרבנות שבאו על
 הטומאה כתיב כהו וכפר עליה הכהן ולפי
 פשוטו אינה אלא תיקון והכשר :
 רש"י מכאן שצורת רחלמיד תבס מוטל על
 הכל תיבא מלך הא דילמא משו' דאיתרו
 צופייתו תלמיד תבס אבל אם היה אירע
 להו צרה כגון בנים קטנים וכו' האי גוונא
 איתרז מוטל על הכל ויש לומר מרכיב
 אחיכם ולא אחיהם אלא טמטע דיקרא
 דחיים היא הבכיה על השריפה ומכל
 מקום ליכא למיפשט מיניה סוף פרק נגמר
 הדין ההפוא יקרא דהיא הוא דאכא
 למיכר צרה ובכיה לחוד והספד לחוד :

תוריע

וכן יונה או רחוק
 בכל התור הקדים
 תורם לבני יונה
 וכאן הקדים לבני יונה והטעם משום דכל
 מקום כאו שני תורים או בני יונה והלוח
 האחד עולה שהיא דרוק ונדר והקפידה
 תורה על המוכחר ויפה תורים גדולי יותר
 מכני יונת כדאיתא בפרק קמא דחולין
 הקדימו תורה להם לומר שפציה בתורים
 ואם אי אפ שר יביא בני יונה אבל כאן לא
 היה כי אם פיריה אחת לחטאת לא ה
 הקפיד תורה בה אם גדול אם קטן ואדרבה
 תפצא רוב חטאת שיעור ושעירי קטנים
 שבכהמות : רש"י לא הקדמו הכתוב
 אלא למקרא פירוש שהכהן קרא עליה שם
 קודם שפירשות בעשית כהן או בלקיחת
 הכעלים בתחילה כדאיתא בספרי וימא
 וריכו שלמה איתא ליה בשפעתא בפרק
 בכל מעריכו אבל להקריב למזבח חטאת
 קודם דכפרה הולכת קודם הדורון לעולם
 כדי לרצותה כדפירש רש"י בפירוש ויקרא
 : רש"י או ספחת שמית נגעים הם חמה
 גדולה דבספחת שבועות מוכה כהדיא
 דספחת לא שם נגע הוא כלל לא אדרבה
 הוא תולדה לבתרת ותולדה לשאת מלשון

ספחני כאחת מגו' וקר' דהכי נפשי פוכיחין
 דלא מפרש אלא שאת ובהרת ואם תאמר
 דספחת הינו ספחת אם כן כיון דספחת
 נגע טהור הוא כדכתב קרא למר הפסוק
 בין הטמאות ויש לומר דאדרבה הכי
 מתורץ רש"י ור' שמות נגעים הם כלומר
 נגעים טמאים וטהורים משום הכי הפסוק
 לכדרש ביה נמי לשון ספחת ולרכוח
 תולדות :

מצורע

רש"י עין ארו ואויב
 לפי שרנגעים
 באין על ידי נטות
 הרוח מר תקטרוו יאשיל עצמו כאוב
 ותולעת חימה קצת לפי זה גבי נגעי תבס
 למה הנזקין הכתוב אדרב' בשורה הייתה
 שיבאו נגעים בבתי' בארץ כנען כפירוש
 רש"י לקטן ויש לומר דהתם נמי צריכה האי
 פיני דכשימצאו מטמונים ירום לבבם
 כדכתיב כסף זהב ירכה לך ורום לבבך
 ורמז' תורה שישפיל עצמו כאוב וכתולעת
 שלא ישכח המקום : רש"י יכול
 תהא שחישתו במקום העמדתו תיבא
 העולה והטאר יצאו גב כן סוף הכלל
 בהעמדה זו דכתיב קרא אבולרוו והעמוד
 הכהן את האוש המטור אותה ויש לומר
 דחטאת והעולה לא ס'ד שישחטו במקום
 העמדתו דלמאי הלכתא דלא הל מצורע
 שום שייכות בגייהו אבל איש שהוא נהן
 מדמו על בהונתו : הוא דטעון שחיטה
 במקום העמדתו : רש"י אלא על כלי
 הרס שאין לו טהרה במקוה ואם תאמר
 ישחמש בהם מימי טימאה יש לומר כיון
 דכלי דרמו לעמוד ימים רבים חיישין
 דילמא אתו כהו לירי תקלה בימי טהרתו
 ולא דמי לאוכלין ומסקין דאין מתקייסין
 וכלין כוסן מועט אף על גב דתנאו היא
 בפסחים ל' לבני תקלת נגעי מצוייה בע
 יורה :

ופדוהקוקו ללבוש בניו פחותים מאו כדוויק
 רש' פתר הכי כאחרים אם כן עב
 אינו חובה בשביל כבוד העבודה שלא
 ישמש בכנדי מלוכלכים דמאי אכפת ליה
 לקרא מה ילבוש וכפך רומא מוכח פירש
 רש' דאין זה חובה בקמרא הכא ר' ל שיהא
 חובה ללבוש בני חול והורש התם דאקישו
 לבגדים שפוט רבעי תרויהו קודש ואם כן
 אמאי כתב אחרים ללמדך דרך ארץ שיקח
 פחותה בדפירש רש' הכא : רש' ואינו
 בא ללמד על האשם שירא פסול שלא
 לשמה י תימא היכא מצינו למסר הכי הא
 כתיב לעיל גבי סתתח כחטאר כאשם
 גר' שי כחטאר למנחות חוטא לשמה
 וכאשם למנחות נדבה שלא לשמה ואיפכא
 לויא למסר דבני חטאת לשמה כרב ול
 דהוה מחלקין בין האשמות דאשם נזיר
 דמי לנדבה ואיתו הוה שלא לשמה ואשם
 גזירות ואשם מעלות דמי לחובה ואיתו
 הוה לשמה : רש' למדנו שלש כהנים
 שקוקים להם פירש אחר רמביא מברת
 דמטבתים ונתנו ליד הבעלים ואחד הסניף
 עם הבעלים ואחד המקטיר ונבי פר כרב
 דיסוף אהרן ובניו לשון יהוד' ונבי אלם
 ארויהו כתב ויסמכו אהרן ובניו לשון רבים
 ורזיינו משום דפר בא לפר על אהרן
 במעשה העגל כדפרש רש' בפרש' רצוה
 תלה הכרזו עיקר הסמיכה באהרן לשון
 יהוד אבל ק' ל' לעיל בצוואה אמאי כתב
 בפר ואלו הסלוא' וסמך לשון יהוד וכואל
 העולה כתב וסמכו ו' ל קצת הצוואה חוסך
 הקכה עליו משום כבודו ולא פירש כביאר
 שהוא סת יותר מבניו אבל כאן בעשייה
 מתוך ענותנותו הקדים מעצמו להיות עיקר
 בסמכה בפר כדי לכתר על מעשה העגל :

שמיני

רש' מלכד עולת
 חוקר כל אלה
 עושה אחר עולת התמיד הא דלא כתב האי
 קרא לאחר הקברת חלמים ולא שמועני'

ובעשיית הכלים ובהכנתם לנחתק בעניין
המסעות לעולם השולחן בוקרים למגרה
וגם כשתדקדק במסעות הדגלי וחילי הלויים
לעולם צד דרום חשבו מצד צפון וכו' וכן
השולחן היה נותן בצד צפון ומסאן ממנו
רזל הרוצה שיתעשר יצפין שהרי השולחן
היה בצפון ושולחן רפז לכתר ומלכות וגם
כתב מצפון זהב יאתה הרוצה להרחיבם
יהיים שהרי המגרה כדרום כלומר אור
חורה ושמש גב לעולם בדרום ולפי פשוט
כן הוא שהנכנס למשכן הולך ממזרח
למערב ומצא השולחן לו בצפון על יד
וימינו זה חשיבותו :

וּקְרָא

רשי בלשון
שמלאכי

השנה משתמשין בו ללמשום הכי כתב
היא דויקרא זעירא במסורת בלשון ויקרא
כלומר ביקר נתקרה דעתו של פשוט על
מה שנחלש דעתו בשבא הקברה לצוות
לו חורת כהנים זכר שהפסיד את כהונתו
באוסרו שלא כבוד תשלהכדפי רשי שם
הכ כשהשווהו הקבר למלאכי השרת
נתקרה דעתו אמר אם איני משרת למטה
הריני משרת למעלה : רשי כשהוא אומר
זכר למטה ולא טומאים ואהרונגני רימא
קצת בשלמא אהרונגני איצטריך לפעוטי
דברוא בפני עצמו היא אלא טומא אמצא
אצטריך קרא למעוט ספיקא ועיין בפק
בתוספ' החולין גבי תורים ובני יונה ובגמ'
סוף פרק אילו מומין בכבודות : רשי או
כשאינם סינו תל יקיבנה הראוי לתקרה
פי' כשאינה טינה שאר קרבנות כולו
שאינה כלייל דאי איפשר לתקן דלא מצו
לדע איו כלייל ואינו הוא נאכל אבל לקמן
גבי זריקות הדם מרבה אפילו שאינו מינו
שתמייהו למטה מן הסיקרא הם : לעיל
דרש מורי יצו דאלף זעירא רל מעט דסדר
קדשים וסדר טהרות לימוד חמור לכך
נקראים חממה ודעת לפי שהן חמורים

למודים זעיר ואפילו חכמי מעלי : דא אלף
לשון שטר אלף רל בקר זעיר לכך איתא
במסורת א' זעירא כלומר יבאו קרבנות
ויכפרו על מעשה העגל ועוד יש במסורת
מהר"ם דמשה כתב בתורה ויקר משום
ענה ועש : רשי להבוא עלת הצאן
למסיבא אעג רמילתא טובא צריבה לפילף
בהיקשה דואם פן הצאן דכמה מיעוטי
כריב בבקר דלא כתב בצאן וכן אפכא מן
פסיכה איצטריך לתרויהו דכיון דלא
הזכיר הכתוב גבי צאן כמו שהזכיר בכל
הקרבנות שבפרשת ויקרא שלמים טהא
גבי כשבה ועוד דמטיא להדדי ה' דלא נהג
בצאן של עולה : רשי לפי שיש באמורי
כשבס' שאין באמורי עו לפיכך נחלק
בשתי פרשיות : ואעג דצאן ובקר שוים
בכל דיניהם כדפיר' רשי ואם מן הצאן
מסויף על עניין ראשון ואפילו הכי חלקם
לב' פרשיות גבי עולה ואין לומר משום
מיעוט דמזהם וחולי וזקן ואין צפון בבס'
חלקו דכל הני שייכי נמי בבקר והל לכוללו
בקר וצאן ולמיתב כל המיעוטים גביהו
אלא משום דתרי מינים ניהו בקר וצאן
ראוי לחלקו בתרי אבל כשב תרויהו שר
מקרי אי לא היו החלוק בהקרבן לא הית
ראוי לחלק בו היכי דלא חילקת גבי עולה
דהתם שויהו הן דכולו כלייל : רשי תל פר
הא יצד זה בן שלש שנים ולקמן פירש
גבי איל ושה בן שתי שנים : זל משום
דאמרי פיק הלוקח בכבודת דפרה בת שלש
שילדה ודאו לכהן וכן רהל בת ב' שנים
משום דקודם לכן אינה ראוייה לילד
ומסתמא ה' הזכירים כהג אינם ראויים
להוליד קודם זה רחוסן ונמצא ג' יוצא
מכלל בן שראוי להוליד והכי דרשינן כהג
גבי בן כורר ומורה ואולי ב' שנים נקרא
גם כן שה בלוטר בא לכלל שנתו :

אין זה חובה אלא
דרך ארץ פירש

צו

הפריכה : רש"י ודבש' מן התמרים עיני
 פ'רש' כי תבא : רש"י אליעזר לימין
 פ'טה כי הוכיח דלא לטרוח ראהרן לעסוד
 ולישב בימים משה ובתחיל' הוזקק לשמאלו
 בהיותו עמו לבדו כדון חלפיד לרב כך
 פ'ר' כביצד מעברין : ששת ימים תעבו'
 וכיום השכניעו תשבורה כחריש ובקצור
 השבות' ותומה למה הפסקו בשבת בין
 ספח לשבעות רב'פ'רש' המועדות ובקרבנות
 המוספ' אקרימה לשבת לכל המועדות
 בשלמה למאן דרריש כחריש ובקצור
 אקצירא העומר דרתיא שבר' אתי שפיר
 דרמז חכי מ'סום דקצירת' העומר בשיני
 של פסח הוא' אלא למאן דרריש
 ללמדינו שצריך להוסיף מחול על הקודש
 בשביעית כפ' רש"ק' ו'ל דרמז גם כן
 אסמכתא שתוספת הגדול שהייתה ב'
 בשביעית היתה בשדה חלבן פסח ואילך
 כדאית' כפ' מנ וכיום ראשון של' פסח בלאו
 חכי אסור בכל מלאכת' השדה :

פקודי

רש"י אפילו דבר
 שלא אמר לו רבו
 חכמים דעתו למר' שנא' לו בסניני פ'לשון
 ר' ש' משמע דלאו קאי אסדר עשיית המשכן
 וכליו כדאיתא פרק בתרא דבריכות שהבאתי
 בפ'רש' ויקהל דלא שייך כולי האי על זה
 לומר דכיום שלא אמר לו רבו אלא משמע
 דר'ל שאר דכיום ועל זה תימא היאך שבה
 לומר כל שנאמר לו בסניני דכשילמא בסדר
 עשיית המשכן איכא למימר דסבור משא
 און קפידא בדבר' אבל לשכוח ציווי הווא
 תימא קצת ו'ל דמדעתא שלא אמר לו כל'
 צורך המלאכה כי היה בדעתו לעשותה
 ולגוסרה מעצמו כדמשמע בפירוש ר'שי
 כסדרא זו הווא שראוי לשכוח מלאכת
 המשכן ובצלאל חשבוע'ש את כל הצורך
 מדעתו כפ' שנא' לו בסניני ולא שאר לו לא
 הקטמו כפ'ירש' : ר'שיוות' את השולחן
 על ירך המשכן צפונה כשדקדוק בצוואה
 4 ובעשיית' ד א 1

ויקהל

רש"י לפי ששפר
 נפשו על המלאכה
 יותר משאר חכמי'
 נקראת על שמו אף על פי שהאמ' שנקרא
 הוא ראש לחכמים ואפ' אליאב היה נגדו
 אחריו וכתב ואתו אהליאב מכל מקום ק'
 לרש"י למה לא הזכירו בתה' ויעש בצלא'
 אר' המשכן וזהו דריש רש"י ששפר נפשו
 על המלאכה שהיא סקודרת ופה שמשא
 ציוה לעשות בה כלום תחילה והוא מדעתו
 עשה המשכן תחלה כדי שיהא מקום
 לכלים להעמידם כדאיתא פרק ב'רורא
 דברכו' ולכן הזכיר שבו על הארון שהוא
 מקודש שבכלים וככל עבודת המשכן ל'
 להודיעו ששפר נפשו על סידורו ועל
 מעבודתו : במראות הצובאות יש מכאן
 גם כן רמז סבילה לבעלי קרויין לתפילה
 ודברי תורה דהכיור נעשה לרחוק ממנו
 ככאן אלא האל כועד דרזיינו דברי ה'הרן

העמודים מן הקלעים עד הרי עומ היר
 ריחב כל אמות : רש"י קרש המקצוע
 שכסדר המעל' תוך לרוחבו כעבוד כנגד
 החריץ שכצד הקרש הצפוני והדרומי כדו
 שלא יפרידו האדוני' ביניהם ואע"ג דמולתו
 הו' חריצין כך כדפירש רש"י לעיל שרזין
 תרוצין מנ' צידה' היא סוכה מכתב דאי
 לאו דהכא הא דלא היו חרוצים אלא בין
 קרש לקרש כדו שלא לרפריד בין קרש
 לקרש אבל לעולם בולטין היו האדונים
 לתוך חלל המשכן בלתייהם וכיון דכאן
 צריכין לטיפר לקרש תרוצים ברוחבו
 והאדנים לא היו בולטין מהן כדו שלא
 יפרידו הה אידך אף על גב דמסתמא כל
 האדנים כמד' ארת נעשו אכנס רש"י גופל'
 פירוש בהריאפ' דעניוכין דהנך כ' אמות
 מחלל המשכן חשבינהו להו עובי הקרש'
 ככלל הכ' אמות הן והפא לא משמע לשון
 רש"י כן :

תצוה

שתי כתלפות חוברות
 אין לתמהא אמאי לא
 פי קרא מאיזה מינים
 או מכמה מינים נעשו הכתי'פ' הא החשב
 שהוא ארון כאיפוד פירש קרא מעשהו כל
 שכן שהול' לפרש הכתי'פות שהיו חוברות
 אלא דמטיך קרא אמאי דכריב גבי חושן
 כמעשה איפוד תעשנו' והחושן לא
 היה מחובר ומקושר בשום צד לאפ' ועצמו
 רק לכתי'פות רש"י ומכתי' קרא הכי וסברא
 הוא דהא דתולדה הברוב מעשה חושן
 כמעשה אפוד מפני שהיה מעמידו על עזי
 שהיה נקשר ונתפר בו אם כן ידעינן שפיה
 שהכתי'פות היו כמעשה האפ' שהרי הן
 היו הסעמטיים את החושן : רש"י ותדע
 לך שהן הראשונים שהרי בפרש' ארת
 פקודי לא הוכפלו תימא לפי זה שתי מבעו'
 שכארון חר' שבמסגרת השולחן דפ' רש"י
 בפרש' תרומה גם כן ריחב הן הראשונים
 שהוזכרו כבר ואף על פי כן הוכפלו כפר' ש
 ויקהל

גמי אמתוהו קא' אם כן שמעי' דכל דפריח'
 שבקנים שבלבד הו' משוקדים ותו לא הו'
 במטרה אלא חד כדירי' ומהא ליכא למיטר
 אחרינ' הו' : רש"י ומונחר' על עובי
 הכתלים ארבעתם תימא דמוכת כפרק קמא
 דכ"ב דחלל ארון הוה אמתיס וחצי אכס כן
 הניעו אמתיס וחצי של כפר' על הכתלים
 ואע"ג דדאי לא היחרו נופלת תוך החלל
 בדמ' אמתיס באמתי' לא יתיב מכל מקום
 דהק' לומר דמקרי מונח על הכתלים כהג'
 אל כרוחק דהכפרת רחבה היתר מעט
 בפנים שלא עלה מפנים שהוא נתונה בה
 על חלל הארון ואותו רוחב הייתה מונחת
 בה על הכתלים ולכן פרש'י בתר הכי דהי'
 עובי טפה : רש"י ואם כדברי הכרית'
 נמצא פרוכת משונה מן הקרשים מק' וכי
 הכרית' אפילו בי רב נמי לא קרא ואל דהו'
 עמודים שהפוינת נתונה עליהם עובי
 כמי חצי אמה והפרכה נתונה עליהם
 מכוון ואותם עמודים היו עומדים בשפת
 עשר אמות של קרשי קרשים כדו שיהא
 בין קרשי קרשים : כמש' עשר על עשר
 בלי הפסק העמודים נמצא רעמודים
 משוכים כלפי חוץ כשיעור עוביין : ד
 וכשהפוינת נתונה עליה מכוון הרי הוא
 נמשך בתוך האמה שחתת הקרשים ואף
 על גב דלאו ממש חתתה היה יהיב קרא
 סמנא בהם ואם נאמר דעובי העמודי' אמה
 הוה אתי שפיר טפי ואף על גב דאכ' כציר
 ליה אהל טועד דלא הו' עשרה אמת'
 באורך כדפירש רש"י בתר הכי : ואל'
 דמחלל בין העמודים משכחת לה עשרים
 ובחכי נמי מתיישב מאי דמק' ארשי דפי'
 בסוף הפרשה נמצא לו ב' אמורו רוחב
 מאתרוו' מתקלעים שבפעל' עד היריעה
 שאחוריו המשכן וכן לצפון וכן לדרום :
 והיאך יתכן והלה עובי הקרשים אמה היו
 וקא' בציר לה אמה לכל צד אלא אל'
 דהעמודים שהקלעי' נתונים עליהם מכוון
 גם כן עוביין אמת' הויין ובחלל שבין

לכתוב בהמה ילדו כגו עגל או שה או
 גדי דהו דוקא אבל שור וחמור צריכר
 לאוקמי שהוא חרש או שוטה או בלילר
 ואין להרץ להכי לא פירש רש"י כאן דבר
 אכתוב בהמה משום דקט חרו שור וחמור
 וכן דבר לדרש' איתוא אירך נמי לדרש'
 איתוא דא"כ אמאי קאמר כפרק הפירה שר
 דאביד' לדברי הכל וחסור דבור לר' יודא
 ק' טמא דאיהו לא דריש אלא חר דמיותר
 גבי שואל לא בתכ אלא ונשבר או מת ולא
 כת' אנשכה ככת' גבי שומר שכר משום
 דבתר בא לרמה דאפי' שואל פטור ממיתה
 פחת מלאכה כדאיתא פרק השול' משום
 דמכרא הוא דלא לאוקום ככילת' שאל' והא
 רמזה דלא כרובי שבמי' גבי שואל משום
 דלא שייכ' ביה נשנית' חסמ' מלאכה כמו
 בשבורה ומתה והשתא הוי פירוש דקרא
 הני ונשכר או מר' מעצמו ולא מחמת
 מלאכה שלם ושלם אע"ד איכא שבורה
 ומתה דפטורה כמו מחמת מלאכה
 דהמשאיל סמיק אדעתיה הוק זר ומחיל
 עליה מכל מקום חייב לשלם ועיין פרק
 השואל בהא דלויף שבוייה לגבי שואל
 דמשמע לפוס ריהטא תעבת' לסברתי אבל
 יש ליישב טעמ' : אם ענה תענה אותו
 פירוש רש"י גזס ולא פירש עונשו ומקשה
 והכתיב בתריה וחרה אפי' והרתי אתכם
 ונפסי יכול לתרץ דעת ר' שני דהאי קרא אם
 ענה תענה אותו לא קאי אאלמנה ויתום
 אלא אגר וראייה דנרנבב בלשון יחיד כמו
 אזהרת הגר ור' תלחץ ואי אולם ויתום
 קאי וזהו ליר' למכתב אם ענו תענו אותם
 בבאזהרתו כל אלמנה ויתום ללא תענו אף
 על גב דאזהרת הגר בלשון לחיצה נאמר
 וזהו שיהי' זה הוא ביאה וא"כ מה דמסי'
 קרא שמוע אשמע צעקתו חיינו גזס ולא
 פירש עונשו : וקרא דזרחה אפי' מיהו קאי
 אענינו אלמנה ויתום דקא מסיים ביה ורזו
 עשיכם אלמנות וכניכם יתושים מר' כגו
 מר' אבל אזהרה דגר לא רזי שייך מדר'

עונש זה כלל עיין בספס במצות אלמנה
 ויתושים המוקדק בלשון רש"י ותבאר לו
 דל' דהאי דכתב אם ענה תענה אותו כ"א
 צעוק יצעק אלו ולא כרוב וצעק יצעק
 אלו דהוי שמשע דעל הענינו צעקתו שמוע
 אשמע וחרה וגמ' : ומדכתב כ"א מסיק
 דמה דכתב ענה תענה אותה כי מסיק
 הענינו וכי אם צועק יצעק הוא נתינת
 טעם לדבר ואס' על כרחך הא דכתב ואם
 ענה תענה אינו אלא גזס ולא פירש
 עונשו :

תרומה

רש"י נכתב כל
 אחד ואחד
 דברים האמורים בענין אף על גב כשתס' ^{ההנהגה}
 פרטס הסצאס יותר מ'ז' זהב וכסף ונתושת
 ותכלת וארגמן ותולעת שניושוש ועיזים
 ועורות אלים סארסיס וערות תחשים ועצי
 שטיס ושמן וכשמים לקטרת ואבני שוהם
 ואבני מלואיס הרי מ' : וכל דלא התנדבו
 לצורך שעה ר' ג' דברי' אבל הכסף שהיה
 בא לצורך עשיית המשכן ובלוי הנזכרים
 כפרש' לא התנדבו אות' אלא כחובה את'
 והשמן לסאור שמונה הכתוב כאן זקוקה
 היתה לדורות ולא לפי שעה נתנדבו כאינד
 ולכך לא השיב רש"י בכלל היתה דתרומת
 נדבה דאיש' לדורות היתה כאה מתרומת
 הלשכה : רש"י ס' משוקדי' כפתוריה
 ופרותיה למדנו שהיה בקנה האמצעי שני
 כפתורים ושני פרתים לבד מן הג' כפתורים
 שהקניס נמשכים מתוב' תימה אי משוקדי'
 קאי אכפתורים ופריך טל לן דכפתורים
 אתרינו הון דילמא הן הן הכפת' שהקניס
 ויצאין מהן ובתיבין הכא לאאשמועינן
 דמשוקדים הון אינהו מדפרחים שבמקדי'
 ואי הון כתיב משוקדים גבי כפתורי' סכפתו'
 לא שמועינן הפרחים ולי דאי משוקדים
 אכפתוריה קאי אכפתורי' פרחים אם כן סברא
 לומר דמשוקדים בקנה אתר' כפתור פרת

לא שמועין שטמא סת מותר לכנס במחנה
לויה דרשינן מוקח משה את עצמות יוסף
עמו עמו במחיצתו מכאן שטמא סת מותר
לכנס במחנה לויה : רש"י לצד מצרים היו
מקריבים כל אותה היום שפיר דקדק רש"י
בלשונו שכתב היו מקריבים ולא כתב שהיו
חוזרים ממש לעקבי הם דאם כן כשחזרו
כשלישי מה שהלכו בשני לא היו דחוקים
ממצרים רק שהלך יום אחד וכבר הוצרך
לפרעה לדרוף אחריהם יום ה' בדפ"ר רש"י
בתר הכי ע"כ לא חזרו ממש על עקביהם
לא הלכו דרך עקלתון שחזרו מקרב לצד
מצרים עד שבאו לפני פי החירות שהיה
כמו מהלך יום וחצי או יותר ממצרים ו
התאוקטורים מהירו והלכו כיום אחד דאינו
דומה הליכת יחיד מהליכת חיל גדול כמו
ישראל ומצרים : שם שם לו חק ומשפט
פי' רש"י נותן להם סקת פרשיות שבתורה
שיעסקו בהן שבת ופרה אדומה ודינים אין
לתמה מפני מה נצטוו כאן על פרה אדומה
דבשלמא שבת ודינין היו צורך להם בכל
שעה אבל חקי פרה לא נצטרכו אלא עד
שני בנינין של שנה שנייה שם נשרפה
הפרה אחר שחוקים רחשכין ואל' פשוט
דרשו רזל ויורהו עין עין מה היה והמזיקו
המים גם בתוך גס ודבר זה ראו עיניהם
ואכ' לא יחרהו טעמא פרה שהיא טמאה
גמטמאה כל עסקיה ומטרתה בהזאה
המטא מתיישב המקרא ופרה וישרך אל
המים וימתקו המים שם שם לו חק : רל
חוקי הפרה : דש"כקש הרשעו הולכים
ומטופים עולים ויורדים תימא קצת דמ' שם
המקרא יאכלו מובקש צריהו כלין סרף
קקש כמו בית יעקב לאש ובית יוסף לתבת
ובית עשו לקש ואל דרשי אקרא דיעני קא
סידך דפיר' רש"י שם כארס שגמעי' ארס
הקדויה כך היו עולים ויורדים ושבתרים
ולא מציינו ששבתו להקטת בכל השירה
עבור זה נכתבן ובעופרת מוכיח אפכא אך
פי' ויכונו רסין בים מוכח נמי דרשו

עולין בדפ"ר רש"י : רש"י ולא השאיר לא
חלשי טבהם ולא הרגו כולם סכאן אנו
למידים שעשו על פי הדבור של שכניה
לפי שלא הזכירו בתחילת המלחמה דברי ה'
ית' לא כתב ויאמר משה אל יהושע משמר
שמעצמו צווה שאם מפי הנבורה אמאי
וכאשר יניח ידו וגבר עמרק ולכן הוצרך
רש"י להוכיח כאן שעל פי הדבור הירח
כאן המלחמה :

וישמע

רש"י שמע יתרו
קריעת ים סוף
ולמחמת עמלק . לא רצה רש"י לפרש
דשם מאי דפירש קרא את כל אשר עשה
וג' כי הוציא שטוב דק לר' שלמה קראו
כאן יתרו והלא לא נזכרוף הוי' לא לאחר
שנתיייר וקיים מצות וכאן תחלת ביאורו
לישראל היה כדי להתנייר ולקבל התורה
והיה לכתוב שמות שהיה לו קודם לכן
הואיל וסמך למרזן חרורה המקרא הזה
כתוב ומתרה רש"י לפי ששמע קריעת ים
סוף ומלחמת עמלק רל' שהעמיד להם
משה החמה עירבב את השעה בדפ"ר רש"י
כפ"ר בשלח ואלו הן הניסים כנגד טבעו
של עולם ורא' שיש לעולם מנהיג והוי'
כאילו נתנייר וקיים מצותו והשכל מחויב
מצות המכיר לבוראו את רבו וקונו ולכך פיר'
לקמן ירידת המן והכאן ועמלק רל' נצחון
של מלחמה ולא היה זאת כי אם מדת חסד
ואמת וטובה וישראל ולא לכ נגד טבעו של
עולם : רש"י הוה הקדו איש זה
משה שנאמר זה איש משה עניו מאד מק'
והא כת' נמי ויואל משה לשבת את האיש
ועדין נפי' דנקרא איש סתם ותריץ שאורי
הראש זל דלא מייורו ר' שניארייה אלא
דמשה נמי מיקרי איש ולא האמר דע"כ יתרו
השתחוה דמקרי איש סתם וכי' דאשכחן
דמשה נמי מקרי איש אב' מסתבת דמשה
ודאי השתחוה לשאל בשלום יתרו דדרך
אריץ והוא מי שהוא בכירו שואל שלום
לחבירו

וארץ ירום ולילה לא ישכחו וכאן שבר
 היום ו' ימים אף על גב דמתוך הפסוק
 חרין ספור דתיב ולכל בני ישראל היר
 אור כמושבתם לל דכלל מושבות ורזילוב
 אף כשהלכו לבתי מצרים כדמוכי מרכי
 רש' שהפשו וראו כלומר מצרים בבתיהם
 בימי החושך ולא הבטיח הקדוש ברוך הוא
 את העולם אלא שביתה שהיא לכל מכל
 מקום אי לא טעמא למח הביא עליהם
 חושך היה לתמוה שהביא מכה שהייתה
 נראית נגד הבטחתו : רש' בארץ מצרים
 הוץ לדרך כולי עדומה תפילה קלה לא
 התפלל בתוך הכרך ואף על גב דרש' פירש
 לעיל על כה אמר ה' בחצות תלילה בעמדו
 לפני פרעה נאמר לו אלמא נתיחד עמו
 אדבור ברוך הרבה ל' הודאי כל דיבור
 שהיה לטובתו של ישראל ולהראותו ח
 חובת' לפניו נתיחד הדיבור אפילו במקום
 טוסארה ובגלולים ופרשת כה אמר ה'
 בולה חובתם של ישראל נראה בו ורבי
 אשכנז גבי בלעם דכתב ויקר אלהים אל
 בלעם ופירוש רש' דבקושי נגלה אליו
 ביום לפי שהוא כאשר טמאה ופליגש ודרך
 ללכת אליה כחשאי ובלילה וכדי להראות
 חובתו לישראל נגלה עליו ביום אבל באן
 שהדיבור היה לצוות מצורח אין בוח
 להראות חובתו דמצוה עול שלמרת הוא
 וכל שכן תפילה שהיה פלל על המצרים
 דלא תהא במקום גלולים : כלי כפ'
 וכלי זבח ושטלונ' גבי הצוארה לא כרחב
 ושטלות אף על גב דחשובין היו להן יתה
 מן הכל כדפיר' רש' מטום דהקדוש ברוך
 הוא לא רצה לצוות על השטלות ש'יא
 יא נכשיון כדבר הש' דאולו ישאלון
 כמות ע' דביתם לעיל גבי יעקב ורטהרו
 והחליפו שטלותכם כדפירש רש' שם
 ומכל מקום כשבוין הנחם לא עיכב על
 ידם לשואלם וכפרש' שמת נמי כרחב
 ושטלות והתם אייזי בדר' ה' אל משה
 היינו שטום הגילה וספר לנו המקום מר

שעתידין לעשות ולא יעכב על ידם אבל
 כאן דכתב נ'א לשון בקשר ולא רצור
 להשיאם לכך שישאלו שמלות :
 והנעת' על המסקוף ועל שריו המזוזות
 סק' למה שינה משה מאשר ציווהו' ית'
 ונתן על ב המזוזות תחילה ואת' כך מסקוף
 וזל דהק' אם בתינה בל' שדבקי האזוב
 על הדס כקיר אזונתו תחילה על מזוזת
 ולא על המסקוף תחיל' לפי שהוא מקדש
 ביותר כדאשכחן גבי רפולין של ראש
 דחמירי מהאי טעמא מטל יד וכשדבקים
 הדס בקיר אי איפשר שלא יהזור וידבק
 באזוב מן הדס שנותן על המסקוף וכשהיה
 נתון טוב על המזוזות היה סודי מקדשה
 חסורה לקדושה קלה אבל אם בהנע' כלום
 בחוקה כמו שתיירגס אונקלוס וידון על
 והנעתם ולא חרסו ויתגן כמו שתיירג' על
 ונתנו וכיון שאין מדבקי האזוב כקיר ודאי
 המסקוף קודם : ר' שרמ' תשובה לכן
 רשע האי דלא כרחב האי רמיו בתשובתו
 רשע גופו אל דאשטעי' דמי שהוא כל כך
 גולם שאינו יודע לשאול נחשב כרשע :

בשלה

רש' כמו וירד
 העסקי ו
 והכנעני והא דלא נקט ויבא עמלק דסמך
 משום דבאיתו שלחמה ניצח' ישראל אר
 עמלק ולא היה לחוש ככ שירצנו לב לשוב
 למצרים אבל גבי וירד העמלקי והכנעני
 כתו' ויכום ויכתום היה לחוש שירצנו לב
 לשוב : וחמושים עלו בני ישראל סארץ
 סצרים ל' וחמושים ל' לב צשה מחנה בגל
 פתחה יהודה ראובן אפרים ודן כסימן מסר
 להם יעקב במטא מטחו' : ומתנה לויס
 באמצע לפי שהיה לגיון של מלך : וכן
 מסר יעקב גם כן שהרי יא נסא במטרו
 כרפי' רש' בפר' ויהי ויאעץ שעדיין לא
 נתקדשו הלויים מם הנרתיק קדוש' ברוך
 וכשבויל בדרש' הלוי רמזו התבב כאן שר'
 מחנת היו להם כאן ובתבנה מחנה לוי'

רש"י זר אחר מי קו שבתורה ומקש דק"ו
פירכה הוא דרין הוא דישאל לא שמעו
סקוצר רוח ומעברר קשה ואל דהכי
עכיד קו בני ישראל שהם כבני כבד לא
שמעו אלי כלומר לא הבינו עילוג לשוני
והאי לא שמעו אלי מלשון נוי אשר לא
תשמע לשונו ואיך ושמעני פרעה שהוא
מלך ודרך לדבר צחות לפני מלכים והיינו
דקא מסיים ערל שפתים : הוא אהרן
ומשה אשר אמר ה' להם ונו' הם המדברים
ונומר הוא משה ואהרן לגבי ציווי משה
המקום הקדים משה לאהרן לפי שגלו
וידוע שמשה היה עקר הלק הכרוב כבוד
לאהרן לומר שלא היה טעל לגמרי וביבוי
אל פרעה שהיה אהרן עיקר הקדים הכרוב
למשה פטעם זה ועל דרך זה פירש רש"י
בפירק קמא דקדושין גבי איש את אביו
ואמו תראה : והיה דם בכל ארץ מצרים
בעצם ובאכנים שמעתי שיש רמז מביא
שבשעת התקופה מטילין מיני סתרת
כפי' ואז אין המזוק שולט בהן שהרי בבאן
לא היה דם רק ככלי עין ואבן ולא ככלי
סתכות מרכיב ובעצם ובאכנים ולא כרכב
ככלי סת' ויש להשיב אם כן אמאי לא
הזכיר גם כן כלי חרס והיו כתיבי ביטו
קדמונים וגם כמרכיב פרק אילר עוברין
שמע קצת שאין לו תקנה להשש תקופה
במים בגלגל דנקט ובעצם ובאכנים רצה
לומר בשקחות המים שהם כלים גדולים
ואין רגילין לעשו' רק מעץ ואבן שחוקקים
אות' לכן והיו דומיא דיאוריהם ואמיהם
ומקוח מסימם דהקן בעין בריכות קטנות
עשויות וכן שמעו נמי רפי' אוהיה דם בכל
ארץ מצרים ואחי לרבות אפילו מרחצאות
ואמבטאות שבבתים דמשמע דמאי דכתיב
ובעצם ובאכנים לא אכלים שבבתים קאי
אלא אשקתות שאצל הנהרות : רש"י
לסדרנו מכאן שמכות בכורות שקול' כנגד
כל המכות אין לפרש מכות בכורות מצרים
שלא הירו עליהם עתה אלא פירוש מכות

בכורות מלשון כמורים כמו וחרוד האחד
מלא האננס כתאנים הככורו שפי' החשוב
שנתבשלו בל צינן והכי נמי בכרד לא
לקורק התבואה שככורו ובסלו כל צינ'
כדכתיב כי השקורה אכזב והפשת' ובעול
כדפי' רש"י זהו מכה גדולה לעוכדי אדמה
שנתקלקלה התבוא' אחר' שנתבשלה כל
צורכה ועיניהם תלויו' ליהנות חכה מסנה
ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים
ומה שהצדיק ארץ הדין בנו יותר מבשאר
המכות לפי שבמל' זו הזהירו הקדוש ברוך
הוא מרוב חסדו וטובתו ולא לצורך שלוח
שאמר לו שלח העז מןקד ונו' ופרעה ועמו
התריסו בדבר לחנם דמה שהתריסו והקשו
לבב' לבלתי שלוח את העם להנאת' עשו
כשכולו שיעבדום אבל כאן כיוונו להכעיס
ולתרוסו מבלי אמנה ככת השי'. לכך אומר
ה' הצדיק כלום צדיקוהו וה' נון הוהרי
בהכרו ואני ועמי הרשע' בזון ליכט ולכן
לא הזכיר כאן עבדו רק עמו לפי שטרוב
לעו' הירא את דבר ה' מעבדי פרעה רגנים
וגו' : רש"י הגביה הקדוש ברוך הוא
למשה למעלה מן השמים וצדק לומר
דהנביחו כלומר נתן לו מעלה יתירה על
שמשלת השמים לפי שמכות הראשונות
כולם לא הכריחו משה בהם רק הארץ
והמים וצנאיהם ולא היתה למעלה לכך כי
הארץ נתן לבני האדם אבל כאן נתן לו
מעלה שהכריח השמים :

כא

רש"י שתי שתי שאמרת
אני יש לי שב קצת לפי
שתיכר זו זרה דמדינת
היתה מלאה יוד בן שזן לתיו ומאן הסירה
נזק רש"י לפי דמ' מ' לשון שימה הוא'
אכל מקמי דהאי לישנא כגון ולא שת' לבו
וישת' לו עדרים לא הצריך לפרס הוראי
לשון שימת הם : רש"י ולמה הכי' הושר
ויל' דשפור יש לחסור על מנה זו לפי
שהכתיב הקדוש ברוך הוא כבר את וישי
הארץ

הלו ודעתי כי דברי דבר הוא כלומר א הרז
הוא דברי אלוק דבר אתה ואינו חושש על
גדולתך : וגם הנה הוא יוצא לקראתך
כדפי' רש"י ולא הפרש באן דברי דבר כלשון
בני אדם :

וארא

שפיר שייך למכת לא נודעתי דרך המקר'
לדבר כן לא נודעתי כלומר לא בא לכלל
הודע שהרי לא שאלו לי שאם שאלו לי
ודאי דודעתי ומסיים רבינו שלמח
שהרי בכרית בין הכתרים הודיע לאברהם
שכך שמו ואחר כך לא נודעתי על דרך זה
טעות הוא ואחר כך יש להק' על פי' רש"י
דאמאי לא סתריה מהאי לתור דאן לפי'
שהיה מתאונן על האבות לפי שלא שאלו
לו מה שמו שהרי הודיע לאברהם בכרית
בין הכתרים שכך שמו ואם כן סרה ה'ל
לישאל דקודם ברית בין הכתרים לא מצינו
שנראה כל שדי ולא הודאי נמי משה ידע
קריאת שם המיוחד וכתיבתו אלא ששאל
אחר מדתו וענינו ועל זה היה מתאונן על
האבות שלא שאלו אחר זה' ופס' רש"י
אם כן לכתב לא שאלו לי ועכשיו אין לומר
דלא נודעתי ר"ל דלא בא לכלל הודעתי
שהרי לא שאלו לו שאיפשר אפילו שאלו
לא היה בא לכלל הודע' מדות ה' וענינו
שהרי משה אחר מעשה העגל כשמצא
עת רצון בקש הראינו נא את כדפי' רש"י
שם מספיק למכין השת' מסיים רש"י וארת
לא הודיע' שכך שמו כלל ולכן כתב לא
נודעתי שאפילו קריא' ה' לא ידעו
ואתה לא שאלו כלום ושוויך שפיר לומר לא
נודעתי כד' גדלעול שהרי בכרית בין
הכתרים הודיע לאברהם שכך שמו אלכ
לא היה מתאונן אלא שלא שאלו אחר
מדותיו וענינו אם כן ה' לכתב לא שאלו
לי : הן בני ישראל לא שמעו אלי פורט
ג א ! 3 רש"י

האלהות אלא באברהם ולא ביצחק ויעקב
כמו באינך מקומות כפרש"י לפי שזקני
ישראל ידעו שש' עונשו של אברהם על
אומרו כמה אדע נוקקו להם להשתעב' בא
הכתוב ופיסס בזה שהזכיר האלהות רק
באברהם כלומר היה שורש ועמוד ומקור
אמנות אלהות וכרי ועיקר הווא לבדו
להיותם ננאלים בזכותו : לעי' רש"י
שתרי עתידים לקבל התורה על הדר הורח
לפי' ג' חדשים ופס' וזהו עד סתן תורה
פיציתם מצרים אינו כי אם חצי ניסן ואייר
ה' בסנין אל כמו שראינו בפסחים דג'
ירחים שהתפצ' למשה ובששה בסיון ניצול
פ' המים ב'ו' התוא בזכ' התור' והכי איתא
בפיק קמא דמס' והוא רמז לו להקבה באן
בשם שניצלה בזכות התורה לפס' ג' חדשי'
סלידתך ניצולו הם בזכות התורה
שעתידים לקבל ביום התוא על הדר הזה
אדמת קודש הוא פ' ש' תוא המקום ואל
דקשה לו אדמת לשון נקיבה ותוא לשון
זכר לכך פירוש הוא קאי על המקום או פי'
הקבה שנקרא מקום : רש"י כלמינו שלא
היה דם עד שניע ליבשת מקשה אכל לא
לכתב אלא והיה בתרא' והוה שמעינ' הא
ולל דמופת זה מורה שיעשה הקדוש ברוך
הוא שפטים באלהיהם כי היו עובדי' לנילוס
ואם כן מן הדין היה שיהי' דם מיד כאשר
לקחה מן היאר שהיה המכת בשביל היאר
עצמה חיתיה אלא בשביל שאין הקדוש
ברוך הוא ממחר מרות פורענות אפילו
לרשעים ואומות העולם לכך איתרו המים
להיות דם עד אשר הגיע ליבשה ונרסו זה
במלות והיו כלומר והיו המים אשר הקח
מן היאר פורש בלקוח מן היאר חיו ראויין
להוכיח כדפי' רש"י לעיל והיו לדם כיבשת
פירוש ואחרו עד היותן ליבשת ללמינו
שאין מדות הפורענות ממהרת כדלעיל :
רש"י שלא היה רוצ לייסול גדולה על אהרן
אמרו שהיה גדול הימנו ות' לפי זה פה
השיבו הקדוש ברוך הוא הלא אהרן אחיך

שבשכיל שמנשה חכמו היה שכל את
ידיו ולא רצה לביישו בפיו ולומר לו עמוד
לצר שמאל וקילם מהרר עתה אל תירון זה
ושמיעו שמנשה אחר כך ועוד יש לומר
דהכי יהיב קרא טעם לפי שכל מה שאירע
לו דוגמת זו אירע ליוסף בדפירש רש"י בריש
פרש"י ויטב ועשו אחי ועקב ג' כ היה חכמו
והחכמות הגיעו ליעקב שהיה הצעיר
ולכן הסכים יעקב בדעתו ג' לברך הצעיר
וצענו לומר שהיו החכמות מקוימן יורשה
פאחר שהיו דוגמת עניינים של יעקב ואם
כן שפיר קאמר קרא שיכל את ידיו בשכיל
שמנשה כמדי הירח ולא יגיעו לו עיקר
החכמות כמו שלא הגיעו לעשו הבכור
וקרבו יסי' ישראל כשהדקדק תמצא בכל
מקו' שהזכיר בכ מורה אצל יעקב לא
היב יעקב אלא ישראל כאן כריבו ויאמר
ישראל אל יוסף הנה אנכי מת וירא בני
ישראל כי מת אביהם מתיישב בזה מה
שפירש רש"י מדאמר רבותינו ז"ל יעקב
אבינו לא מת מסום דכריבו ויכל יעקב
לצוות את בניו ונומר יגיע ויאסף אבל
מיהא לא הזכיר דיעקב לא מת אבל ישראל
מת מספק למכין ועינו ישראל כבוד
סוק ולא יוכל לראות לכאור כי לא סוכיה
קראי כל עניינים שהיה סג' נהורא ה
דארבה אחריו כריבו מיד והנה הראה
האלקים אותו וכן שיכל את ידיו וסוכיה
דברת עשה כי ידע שמנש' שמוה ליסינו
דפ' ר' שי לא להבי איצטריך דהו' תימה
היאך חסך יוסף ידיו להסיר אורגו וכי לא
חשיב בדעתו שבנבואה עשה כך אלא לפי
שבכרו עינו סוק סבר יוסף שלא דקדק
בראיתו והיה סבר מנשה עומד לשמאלו
ולפי תירון זקני ז' לא יתישב בזה שפיר
אז חללת יצועי ענה תירום אונקלוס ככן
אחילתה לשויה בריה סליקתא פירוש
ככן אחילתיה תרג' של אז היללר כלומר
נתחללת בהעלך על משכבי אכך ומכל
סקים נחשבת בסגן בני אפילו בשעת

קולקול כדכתוב שם ויהיו בני יעקב שנים
עשר ובן פירוש רש"י שם שאפילו בשעת
קלקלו קראו בכור יעקב והו' פתרון של
שויה ברי סליקת להיות נחשב בני עליות
ולשון לשויה כמה דלא לשויה גיסמרא
והו' תרגומו של יצועי ענה כלומר מסתי
עלית והייתה שלימה אפילו בשעת קלקול
ראובן : ושמה קברתי את לאה כאן נסי
רמז שרחל היתה עיקר הבית מדלא כתב
את לאה אשתו כמו בערה ורבה :

שמות

רש"י וישרצו שהיו
ילדות ששה בכרם
אחד מק' מז'ן הא
סנינא וסתי' ו' לשונת כחוכב כאן פרו
וישרצו ירבו ויעצמו במאד מאד ותסליא
ועדין ק' אלשי דפי' אוישרצו נפי הוה
לפרש' אתחילת הלשון אפרו או אסיפו
במאד מאד זל דישרצו מורה אודש' דבכל
התורה סמכו אהדדי פרו ורבו וכאן הפסיק
כוישרצו בין פרו ורבו אע"כ אתא קרא ו'
ואשמוע'י' שפרו כדרך שרצו שילדו הרבה
בכרם אחד ונקט' ז' כדרך הלשונות דלעיל :
רש"י מה חטאו ישראל מכל על אמות להיות
נחוניים בעבודו פרך אף על גב דכבר נזרה
נזרה על זרעו של אברה' ועבדו ועינו אות'
ארבע מאות שנה מכל מקום היה ק' למשה
שהיו אמרה תורה לא יחסו בנים על אבו'
וכאן הוסיפו על אבותם ונתישב לו כשראך
שהיה בהן דלגרון ואכראוין הן לפקוד
חוב אבות עליהם דהכי דרשנן פוקד עון
אבות על בנים כשאחוזין מעשה האבות
בידיהם : אנכי אלתי אכך אברהם אלהי
יצחק ואלתי יעקב אביך היה לו לכתוב
לשון רבים אלא ז' דאלתי אביך רצה לומר
אברהם לחוד שניצול מן האש מאד
כשדיס' ע'כ אל תתמה על הסנה שאיננו
אוכל לפי שהאש אינו שורף כל
כשליקותי' לך ואסת' זקני ישראל ונמר
אלתי אברהם יצחק ויעקב מה שלא נוסף
האלהות

יבאו כי היה ירא אוליו ותבטלו על תשובה
ואם כן לא החקקו אביו ואחיו לבלא אלו
מצרימה ולכן אמר ר'ך הפלרה ובקשרו
שיהא שני רעב והיה כושה שתקוי מאמרו
דכתיב כהו בצדיקים ותנזור אומר ויקם לך
ולכך כת' אחר ותחילתה שבע שני הרעב
לכא כאשר אמר יוסף וגבי שני השוכע לא
כתב הכי משום דל' שני הרעב באו על ידי
אמירתו של יוסף מלשון ותנזור אומר ולכך
לא כתב נמי כאשר פתר יוסף כמו כאשר
פתר לו כן היה : צומחות אחריהם הא
דלא כתיב עולות אחריהן כמו גבי פרו וגבי
שבלים הטובות עולות בקנה אחד משום
דנרמ בורח שלא יגמרו שבע שני הרעב
לא שיצמחו בתחילתה שתי שנים וכשיבא
יעקב למצרים יתחילו לרוע : רש' ררו
שמרה בסנין ר'ו שנה נ' דדליש היא
מיתור דלשון רה' לכת' ררו ושכרו משם
שמה קמא למה לי אלא עכ אתי לפיטר
שבמנין ר'רו יהיו שמה ובלא זה היה קשה
פנלן לרש' למדרש הכי דמלשון ררו לא
שמענין דבל הפרשה הכי כתיב וירדו אחי
יוסף ויקסו וירדו וירדו ורבים כהנה :
רש' לפי שיוסף אמר להם שימולו יש לומר
דכתיב דייק מדלא כתב כאשר יצור לכס
תעשו שהוא לשון מבשלה ואמירה לשון
דכתיב הא לא רמו הכתוב בלשון אמירה
למילתה דכתיב שש אנכי על אמר ר'ך
נסתפקתי אם שמעתי כך : ולקחת אותנו
לעבדים ואם חמורינו קצת יש רמז מבאנן
לדברי ר'כוני דהכיבין כהמתן של ישראל
לאומות העולם יותר מנשותיהן דאם ל'כ
אמאי סלקא אדעתיהו שבקש עלילור
לקחת חמורינו דכשלא לקחת יאורנו
לעבדו היה לחוש לפי שכולם גבורי ונאים
בוראי לא היה ככל הארץ דנפקת אפילו
אח אכל מדך גורל כיוסף מה יבקש עלול'
בשבל חמורים אלא חשדוהו שבונתו היה
למשכב זמר ולמשכב בהמה ור'ו אלו
הכיבין עליו :

ויגש

רש' בתך היינו מבקשים
או אחותינו היית מבקש
מן למה שניתה רש'
המליצרה גבי יוסף ולומר ברו וגבי אחיו
לומר אחותינו ואדרב' יותר הל לום' אחותך
גבי יוסף לפי שהיו זקנים יורר ממנו ול'
דאחר ששאל היש לכם אב יאזו את אב כן
צריכין לומר כך ברוך היינו מבקש כלומר
הכת פוטלת על האב להמציא לה קידושין
וזיווגים דאליהם לפיכך שאל אם יש לכם אב
ואז מסתמא יש לכם גם כן אשת אב דאין
דרך האיש להיות פנוי והיא סניא לכלהו
ומצירה לר' בדאמרינן ביבמות דאבלה
לגדסנא אבל אם מה האב שוב אין לראנ
על המותה דפקע כת ורשותה מבית בעלה
ושוב פירש רש' או אחותנו היית מבקש
לפי ששאל היש לכם אח כי דרך נושא אשה
לברוק באחיה כמו שאמרו ר'ו רוב בנימ
דומים לאחי האם והיור רוצה להכיר כל
האחים אם יש שמץ באחד מהם : רש' מה
פרעה מבטית ואינו עושה נזר ואינו מקיים
אף אחת כן : תימ' הא היה צריך להלוק
בכבוד למלכות ויש לומר דבשביל כך נקרב
אליו כלומר בקרוב לו דבר באונו דכתיב
קרא שלא ישמעו דבריו התמן ולא היה
זלזול בדבר : ורש' שפירש על דבר נא
עכך דבר באוני אדוני יבגסו דברי באונך
לפי פשוטו כי לא ידך פירש דפירש כי
כמוך בפרעה לשון חשיבות וזה הירד יכול
לדבר בלשון רם : אני יוסף העוד אבי חי
יש לומר דחי דהכא הוא מלשון ותחי רוח
יעקב אבירם וכן אמר יוסף כלומר עודנו
קיים העוד אבי חי בכנואה ולמה לא יודע
בכנואה שעודנו קיים : ואם תפירשוהו כפי
פשוטו תימ' למה שאל זה הלא כבר כמר
פעמים הגידו לו שהוא חי : רש' על שתי
מקדשים שעמדו לחרב בחלוקי יש לומר
דייק רש' על הכבירה לא היה בשביל
החיבה והאהבה לכך מדלא כתיב נשקרה
גבי בנימין סבל שכן כאחיו דברוי וינשק
לכל

ספיר מנקוד על אר דכל תיבה הנקודה
 לא כתב כפשוטו ממש מכל מקום אינה
 יוצאין מסמעות' דהא ודאי נכתב ואם כן
 דרשונו הכא' האי את ששורשו של האות
 אותו ואותם ואשכחן מקצתם אותו ואותם
 שפירש אר' עצמסנן ויקבור אורחם
 בניה דגבי ששה יקריב אורחו דגבי נידר
 זה שיאו אות' עון אשמה שהיה ר' ישמעאל
 דורש ויקרא את עצמו קבר את עצמו והשיאו
 עצמו יבא עצמו כפירש רש' פירש' נשא:
 רש' שם מוכן לפורענות ר' ל' דכשמה כן
 היא דשכס לשון חלק הוא כדפירש רש'
 בפרשת ויתן וקרא קאמר חלק לבס עתה
 אששמו וכל חלוקה מוכן לפורענות: רש'
 גבראשירי רבא ותקרא אר' שמו שלה
 פסקת שלה רצה לום מלשון שלהו פרקן
 פתישנמי לפי זה אמאי כתב גבי ער ויקר'
 גבי שלה ותקרא לא חכמה היתה והרניש
 בעצמה שנעקר שלייתה ולא תלד עוד
 זלכן ותקרא לו שלה: ותהר לו פירוש רש'
 גבורים וצדיקים כמותו לפי פשוטו ותיישב
 לפי שלא הית' אשתו מיוחד' הוצרך הכתוב
 להעד שלא היתה הרה לזנותים ולא זנתה
 לאיש אחר: רש'ן שעיר עזים דמו דומה
 לשל ארם לא רצה לפרש רשחטו שעיר
 עזים לפי שהוא פרות מדמים משאר בהמה
 ודרך הוא לשחוט הפחות שהיה לא לצורך
 אכילה שחטוהו אלא לרמו משום דגם זה
 אמת דמו דומה לרם ארם דמסתמ' בשביל
 כך ציוותהו תורת בכל מקום שעיר עזים
 לחטאת דפש הארם דמו הוא ודמו בנפש
 יכפר על המזבח ויבא דמה וכפ' על הדומה
 לו: רש' עזקחד ושופיך טבעת שאתה
 חותם בו ושמתך עזקחד הוא טבע' בכמה
 מקומות בתלמוד ושופיך לשון שמלח
 כדמרת' אונקלוס ופירשו השמלה ופירשון
 שושיפא: מיד הישמעאלים אשר הורידוהו
 ולעיל בתיב והמיונים מרת אותו יש לומר
 דמכין שנוחם נמכר והישמעאלים נתנו
 ספק בערו כדמיון' ויגברו אר' ויקפ

לישמעאלים בעשרים כסף והמדוינים זכו
 בה בהנחה כדתיב ויעברו אנשי מדויני'
 ויפשונו ויעלו את יוסף ואף על גב דר' שפי'
 ויפשונו בני יעקב נוכל לומר דודאי המדויני'
 סייעו עמהם בהנחה ומחך כך היתר
 המחלוקת בין הישמעאלים ובין המדוינים
 ואלו תפשו בוואלו תפשו בו כדפירש רש'
 פעמיים נמכר ולא זכרו להשו' עד שכאו
 למצרים וסדרה סביניהם וגבו הישמעאלים
 כספם שהוציאו כראשונה מפותיפ והמותר
 לקחו המדויני' שהם היו עיק' שקטו בהנחה
 תחילה זמ' שפי' כתב מיד הישמעאלים
 לפי שפויטר החזיר להם כספם תחילת
 והיינו מיד הישמעאלים בלומר דבר הניתן
 מיד ליד

מקץ

והנה שבע שבלי' עולות
 בקנה אחד מיד שעלו
 בקנה אחד הירד רמו
 שהיו השנים רצופי' ולא מפורד' כסתפקתי
 אם ראיתו כן: רש' הנמצא כזה נשכח
 כדין רצה לומר שלא חפר שהו כמו הנהיה
 כדבר הגדול הזה או הנשמע במה והג' הל'
 לפרש הנמצא כזה בכל העולם החדש גדול
 הוא שהיה רוח אלקים באיש ואם כן הור'
 לידה לרצונם המשתכה בדין ומקרא
 דבתריה אין נכון וחכם כמון מונח דפירש
 הנשכח דין: ושבע שבלי' חקוקת
 שרופות הקדוים יהיו שבע שני רעב תימא
 אומאי לא כתב גם כן שבע שנים הנה
 דכתב' גבי שבע פרות הרעות וגבי שבלי'ם
 הטובות ויש לומר דיוסף לא אמר זה דרך
 פתרון לא דרך תפילה ונקש' לפי שרבותיו
 אל אמרו בנבואה שהיא לטובה אינו חוזרת
 כלל אפילו על ידי חטא אבל נבואה שהיא
 לרעה אפשר שתהא חוזרת על ידי תשובה
 כדאשבחן גבי נינוה וחלום זה נבואה ממש
 הורה כדתיב אשר האלקים עשרה הגיד
 לפרע' וידע יוסף דעל ידי פתחונו יבאו שני
 שובע כודאי ושבע שני רעב היה יבא שלא

ודאי ודאי אתכם מזה והרבה כמותו אלא ודאי
 לשון נסיעה דוחקן לפי שהיה לו לכחוב
 הלכו מזה אחרי שלא היו בני ביתו עמדם
 ומאי דכתיב ויסע סלאך האלקים לפניהם
 על ידי שהסיע את ישראל עם בני בורחם
 כתב בלשון נסיעה ויצע עוד אל לפי
 הדקדוק הזה היה צריך להיות הסמך דגש
 כמו ונסעו מחורב כדי להשלים הסרון הנון
 שהוא יסוד הנופל בתיבה שמעתי לך
 אתניהה ולרעדך אתרדך את הארץ תיפא
 ארך ירדתישכנו שרתי נרדתיורה הללו ואך
 נתקיימו נתינת הארץ לוהלא לא מציעו
 שהיה לו שום כח וחכמה בחייו בארץ רק
 שכניו ירשו אותו ויש לומר דגם בחייו זכו
 בו שהיה קבר את החל בדרך אפרת ואין
 דרך כלל שינהורה בני חסדינות לקבור
 מתיים בדרך כמו שרר לרבים אלא מפני
 שידעו שלו נתנו הארץ ולא עכבו על ידו
 וטעם זה מצאתי בפשטיה על מרתה עלי
 רחל ואקברה שם בדרך אפרת לפי שכתוב
 כבר ואפרים ומנשה כראובן ושמעון יהוה לי
 כלומר ליטול שני נחלות רצרה יעקב לברר
 את דבריו שלא על תוהו הוא מכתית את
 וקב שיטלו בניו את נחלתו שמנחיל להם
 שהיה ודאי יש לו כח וחכמה בארץ כנען
 דאל"כ לא היו מניחין לו לקבור מת בדרך
 כמו שה לרבים ואע"ג דרשי פי' פרשת ויהי
 דלא מאי היה מקום קבור למ סמך ממש
 לאי היתה והיה לו יד וכח שם בארץ : רשא
 צבעון בא על בלחו והוליד את ארזליבמרה
 ואתר כך פירש וצבעון בא על אמו והוליד
 ענה מק' אמאי לא פיר' בחד עניינא ויפרש
 שע' בא על בלחו והוליד ענה כרפ' גבי
 אהליבמה או יפרש לעיל ענה בא על אמו
 והוליד אהליבמה ויש לומר דכן רחיא
 הסברא לעולם אין רגילות בתורה לכחוב
 הפכים אם לא שאני מוכרת לכן וגם כן אין
 רגילות כלל שיבא איש על אמו כראמרינן
 כפר' חלק גבי מנשה כלום יש לך הנאמר
 סמקוס שבאת או טעמם דאבא בר מנומי

כדאיתא של הי' פרק כתיב דיבמות אם לא
 שאני מוכרת לך ואם כן ירדתישכנו שפיר
 דאי אפשר לפרש שעיר בא על בלחו דאם
 כן לא היה בתוב כתיבה הפכים בהנחם כן
 שעיר וכן צבעון דכן שעיר הוא נקרא מן
 הרין חרא שבאמת היה בנו וגם לפי סר
 שהיו טובים העולם שבן צבעון היה לפי
 שאשרו ילדו מכל מקום היה ראוי
 לקרותו בנו דשעיר דבני כנים הר' הם
 כבנים כדאשכחן ה'דעתך את לכן כן נחור
 וצבעון כן שעיר ה'ירה משום כך הוצרך
 לפרש צבעון בא על אמו ' והוצרכה התורה
 לכתוב הפכים משום דכן צבעון היה באמת
 ובן שעיר לפי מה שסברו העולם ' אבל גבי
 אהליבמה נזכר שפיר לפרש צבעון בא על
 בלחו ולא תק' אם כן אמאי קרתה התורה
 בת ענה וזלא לפי האמת בת צבעון היתה
 וגם אם היתה בת ענה מכל מקום היה ראוי
 לקרותה בת צבעון משו' דבני כנים הר' הן
 כבנים דענה נמי בת צבעון היה כדפירש
 רש' לעיל הא ליתא משום דהתורה כתבה
 לעולם גם כן מה שסברו העולם והעולם
 סברו דבת ענה היתה שהרי אשרו ילדו
 וגם כן סברו דענה כן שעיר ה'ירה שררי
 אשת שעיר ילדו דצבעון בא על אמו
 כדלעיל אבל לעיל גבי שעיר דצבעון היתה
 בנו בלי ספק ליבא למיסר הכי וכיון דנוכל
 לומר ולפרש דבא על בלחו לא מפרשינן
 כלל שבא על אמו כדפירשנו :

וישב

ר' ש' ואנקלוס
 תרגם ארי' כר
 חכים הוא ליה לאינך תרי פי' ארי' ודאי
 שפירו' לישראל דוקונים דיוקניו נטרקוק
 דוקוניו ולתרגם אונקלוס נמי יש לפרש
 דוקונים מלשון והדרת פני זקן מה שדרשו
 רבותינו זה שקנה חכמה וכן זקני העדר
 זקני מואב וזקני מדין כוליהו פירוש לשון
 חכמה : רש' נקוד על את שלא הלכו לא
 לרעות את עצמן זל' דהאי דרשו משמע
 שפיר

התנאי ביניהם וק' סימן אחד וכן כשנותן פני
הצאן לנוכח הצאן כיוס סימן אחד וקרא
מסייעני ויתן פני הצאן אל עקרו וכל חום
בצאן לבן ואילו סימן שלישי לא כתב כאן :
ויצל את מקנה אביכם כרחב כלשון זכר
לנקב' לפי שמה שהיו ראוי לירש לבנים
הציל להם הקבה והבי איתא בפסטים נבי
והעברת את נחלת אביהן להן לפי שעמדו
במקום זכרים כתב כלשון זכר עליהם :
ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת
המצבה לגבי דידה לא קאמר אם אני לא
אעבור אליך את הגל הזה והמצבה הזאת
לפי שיעקב לא רצה לקבל מצבה סימן
לצורכו לדורות לפי שעתיד תורה לאושרה
לבנו ולהשנאה לפני הקבה דתיוב אשר
שנה'ה אל קיך אעפ' שהייתה ארוכה בימי
הנבות כדאיתא בס' מנאכל לצורך לבן
קבלה שלא היתה שנאה בימיו :

וישלה

רש' מלאכי
מס' אל
דהוצרך לפרש דמלאכי' כמש' היו מדבר'
כה כה תאמר לארזני לעשיו ואם עבריו או
שלוהיו היו למרה לו להזיק כלשון אדנ'
דבשלמא כה אמר עבדך יעקב וכל עבות
ואדוני המזכר לפי שהיה יתייבב הטיב לפי
ששם הרברים כהויתן בפייהם אויך ודברו
אות באות אבל דבר עצמו הוא שלוחיו מה
צריך להזכיר בהן לשון אדנות אלא אם כן
מלאכי' מס' היו והיה שרי עשו עמיהם
והכניע בפניהם אחר עצמו וזה יוכיח כי
יפגשך עשו אתי ואמרת לעבדך ליעקב
ועוד אל דרזמי דיוק דמלאכי' מס' היו
דתיוב בסוף אידך סידר' וקרא שם המקום
מתיב' ופירושו רש' דרשתי מחננת של
פלאכי' היו שם מלאכי' חל' שלוחיו עדי
כאן ומלכי' של אל' שבאו ללוורו מכאן
והלאה והשתא תקשרה לפר' שפירש נבי
עולים ויורדים בו עולים תהילה ואחר כך
יורדים אלפא לא המתי' אלו שהלווהו עדי

שבאו אינך ללוותו וכאן המתינו עד שבאו
שתי המחנות יחד אלא אם כן בשביל כך
המתינו כאן לפי שאמר להם יעקב לשלחם
לעשו לחוצה לארץ דמלאכי' הוצאת לארץ
היו י' תירוץ זה נוסח לצד היושר מדלוקעל :
את שתי נשוי ואת שתי שפתותיו ואת אחד
עשר ילדיו אין לתמוה למרה הקדים כהן
נקבות לזכרים ובפירשת ויצא הקדים זכרים
לנקבות דתיוב ואחר בניו ואחר נשוי על
רומלים ופירושו רש' שהקדים זכרים
לנקבות ולא כעשיו שהקדים נקבות לזכרי'
דיש לומר דהכא ראוי להקדים נקבות מש'
דאיתא במסורת מהר"ם שנבקע לו רוחל
והרש"י מויעבורים אחר רוחל ועוד חד
ויעביר בקע' בקע' וזהו רמז לרבר שנבקע
הנחל והיו הילדים ויבאים לעבור שהרי
כשנבקע הים היו ירא וישראל לעבור עדי
שקפץ נחשין בן עמינרב כחוד הים ואחריו
שבט בני' כמו שדרשו רבותינו וכאן נמי
נהקבת שהיו נקרות וגדולות לא פחדו
ועברו תהילה : רש' פירש הכוונה יעשה
כתרגומו ית אמותנא דעת רש' שלא תאמ'
האי יעשרה שלשן ויבא הבית לעשות
פלאכיהו והיו פירושו כמו שעושי' עם
הזונה יעשה עם אחותינו דהרבה ארץ
אשכנז דמשתמשין כלשון עשה דאם כן אל
לאונקלוס לתרגם עם אחות ומתרגומין
ית אחותנ' הוי הפי' היעש' אחת כמו זונה
ואונקלוס גופה תירגמו כך דאי הוי פרוש
עם אחותנה הל' לכתוב הכוונה : רש'
פירש נסעה כמו שמעה וכן תרגם אונקלוס
טול ונרדף וידא רצה לפירש כמו שלחתי
אנשים לפניו כדאמר נמי ונלכה' משום
דלא אשכתן לשון נסיעה אלא דוקא אמו
שהלך עם בני ביתו ועשו לא היו כבאין בני
ביתו עמו ולכך יש לפירש עכ' נסעה איעקב
לחודיה ונלכה' אתריותו וזה איכות בפרשת
וישב דפירש רש' אנסעו מזה הסיעי עצמם
מן האחוה דלא רצה לפרש בלי שום רוחק
כפשוטו הלכו מבאן כמו אב תצאו מזה

וראש שנתה וקנאה בין ב' אחיות לפי שאין
 שנתה גדולה משנת הצרה זו לזו ואם יבא
 אליהו ויאמר לנו שיש ב' אחיות בעולם
 שחוראי לא יאה קנאה בנייהם אף אם ירו
 צרות אעפ"כ הנשואות אחר מתן תורה היו
 בכרת דרך נתן תורה בכללות שלא להלק
 אבותינו וחלקו ברוב חבבת' מהו הטעמים
 ואפשר במקום שהיו יודעו' שלא היו טעמי'
 שיוכי לא היו נזהרי' ולא עשו שום איסור
 כגון שלא נתנת הרחוקה עדיין בכללורית
 ובמקום שהיו יודעים שהיו הטעמי' שייכי
 עשו אפי' משמת למשמרח כגון שניזרח
 לעריות ושבו' לשבת' רשף הקול קול יעקב
 און עשו מדברי בלשו' נקויה קום נא מי הקר'
 וכו' ולא רצרה לפיר' לפי פשוטו שהכיר
 בטביעו' עינא וקלא כדאמר בגיט' דר' יודן
 סמא מויה באשתו אלא בטביעו' עינ' וקלא
 סמא מדתיב' כאן ויאמר יצחק דלא יעקב
 וכמקרא הראשון כתי' ויאמר יצחק אל בנו
 אל קדום שאומר כי הקרה כל הירח יצחק
 לגמרי סבור שה' עשו ואע"ג דאופ' כבר קום
 נגאל דעשו נמי הירח זהיר בכבוד אבי
 כדמוכח כל הפרשה וסבור יצחק שלכבודו
 דבר בלשון תחנונים אבל שם שמיס' לא היה
 שנוה כלל בפיו ולכך כתי' ברחמיה ויאמר
 יצחק אל בנו עשו כאשר ספר היה מס' לא
 יצח הכתוב לכתוב עשו מדי דשקרא וכאשר
 אומר כי הקרה וכו' תווד וכתו' ויאמר יצחק
 אל יעקב כי היה מסתפק מאוד ומה דקרב
 רשף דלא בטביעו' עינ' וקלא מסתפק אלא
 שדבר בלשון נקייה ותחנונים : רשף לעי'
 פי' רשף אמוד זה למעשרו' פי' על יד
 המעשרו' היה אומר כי הירח נורא מעשר
 ראשון א' מעשר' ונכס מעשר סן דמעשר
 דהיינו אחד מסאה ופי' המקרא מוימצא ק'
 שעורים כלומר סמי' ששיערו שהיה בין הכל
 כך עליו דמעשר סן דמעשר נרתיקו' נ'
 פעמים סמה שיעורוהו : רשף אלא מאי
 תועלת בכרחה זו אם תקנה נכס' שלו חן

ה

שהרי נבזר שמתיו לך תימ' לפי זה ודאי
 נוח' ד' אל גס כן ויאר כל אחיו נרחיו לו
 לעבדים דהיינו משם מעין תשובה שהוכיר
 לו עבודת ומה שקנה עבד קנה רבו דמבזיר
 שמתיו לך לא משתמע עבודת כב' אבל מאי
 הא דקאמר ליה ורגן ותירוש סמתיו מאי
 איכפת ליה לעשו בזה ויל' דכך אכר עשו
 ליצחק אחר שנתהני לול' עבד הסמכני ברגן
 ותירוש ולא לו כדי שיהא בודי לעבדו כראוי
 לו ושאוכל להביא לו סנחות ודרונות כדרך
 עבד לארון כדי לקבל עבודתו ברגן והשיב
 לו יצחק ורגן ותירוש סמתיו לעצמו די
 ואינו צרי' לך כלום ולכה איהא מה אעשה
 לך בני כלומר אין לך תקנה : אם לוקח
 יעקב סכנו' חת' מסמנו' המקראו' הוואב
 שלא רצחה רבק' לג לור' ליצחק שבשביל
 שנאת עשו שילחה את יעק' ללכן כדמוכח
 קראי והטעם שהיירח רוצח' שיכריכנו
 בלכתו מעמו כאשר עשה יצחק שגרחן לו
 ברכת אברהם שזאת היית' עיקר הכריכו'
 ואם הירח יודע יצחק שטיניר עשו ליעקב
 שבביל הכרחת ודאי לא הירח ברכו' עוד
 להרבות לו שנאה אם יודע לעשו'

יצא

נגמנו הלישון יתיישב הטיב ובפשיט' דעי'
 שכת' ר' שי לא קאי כלל לפר' למה הלך עשו
 אל ישמע אל אלא דק' לר' שי למר' הפסיק
 העניין בפרשתו של יעקב וזה מתחיל ר' שי
 לרר' בלומר ע' מה שהפסיק שבשביל
 שרעות בנות כנען הלך עשו אל ישמעאל
 ורחמיה פרשתו של יעקב הוואב מסוים
 שרעות היו בנור' כנען שולח לפדן ארס
 לקח לו מסים אשה וע' כך הפסיק דהעניין
 והל' לר' שי לכתוב שבשביל שיעיר' בנו'
 כנען הלך עשו אל ישמע אל וע' כך הפסיק
 העניין ועכשיו כשפירס' לשונו הרויח שלא
 יצטרך וכת' אלא ע' לחוד' ולא ע' כן :
 אלהי אברהם אבין ואלרי' יצחק יש לרר'

סמוך לא שהוא מוכרח לכך כשפיל
 שהו' חפץ להודונו רק במשפחתו שהיה
 ישמע' ולוט גם כן משפחתו : וישתחו
 אפ' איצ' יש' מכאן שחייבין להודו'
 על בשור' טובה לקול דבר' וישתחו
 לה' לא דקדק רש' הכי דדוקא רבא
 איכא למידק דלא כרובי בר' מיכ'
 דשויך להשתחוות עליה אלא עב' עליה
 אליעז' קאי כאש' שמע עב' אברה' את
 דבריה' בידך רטוב ורזמטיב דרזנינו
 הודא' הפ' רש' והשתחו' בכרכ' אבל
 לעיל כת' וישתחו' לה' כתי' ויאמ'
 כדך ה' ונ' והיה וראי ציר' להשתחו'
 בשביל אותו הירא' אבל לא הו' שמעני'
 דצרכי' לעולם להודו' כדשמעני' מהכ'
 דסתם קרא ולא כתי' מידי בריה'
 וישתחו' ששים דסמך אמאי דמתייב'
 לכר' ולהודונו על רכשטורי' וכברכת
 משתחיים : רש' ראתה אותו הדור
 שהוא משלשן הדרי' בי' כלומר ראתה
 אותו חתור לאחריו לפי שגם הוא הור'
 בוש כפני' כדרך חתן שבוש מפני כלה'
 וה' הרגיש זכ' שהו' היתה בוש אחריו
 שהור' שאכ' ה' איש אחר לא היה חתור'
 דאדרכ' דרך הוא לרוץ לקראת הכלה'
 ולכך היתה כושת והפול' : ולכך אמר'
 לאליעזר מי האיש הלוזה החולך ל'
 לקראתנו כלומר הוא רגולך כתי' ונכ'
 לקראתנו ולמה חוזר אלפ' שהרגישת'
 רצת' לידע בראי' : רש' לפי שצפה
 שעשו יוצא ממנו רויס' והלא עב' כי
 ביצת' יקרא לך זרע ואז' לרויכו ינע'
 הבריכות ויל' שלא רצת' לברכו' כלומר
 למס' הריכו' כדו לברך מי שרצ' לפי
 שצפה שעשו יוצא ממנו ודעת' יצחק'
 הוא לברך את עשו ואעפ' שודאי כוונ'
 יצחק זכ' לטובה הירח אברהם לא
 הסכימו לכך ולכך לא כימי לגמרי כדו'
 שיהא הברכות עוד בכת אברהם ואעפ'
 שימ' וכל עוד לברך ואמ' יל' בעל
 העול ויכר' מי שייטב כעני' וכא ה' ב'
 בידך

במסכ' נירה' : ואל' דלהכי נמי כתו'
 ואיש לא ידעה למיטרא דאפי' נטאו לא
 זארהו בת כלום' שהיתה נבעלת ורזו
 חתורין בתולין אלא ואיש לא ידעה'
 ודע' ק' לברוב ואיש לא ידע'
 לחוד דפשיט' דברולה הילרח'
 כדפירשתי והוא סרוץ רש' דבר'
 בתולה לאיתקול' דאיש לא ידע' שלא
 כדרכה ובלא ירודו רחור' מוקמי'
 אמסתבר : אלני לא הלך האשה
 דרש' חסר כתי' סרוצה לו בר' ורזיה
 מחזיר למצא עליה רחמי' לפי זה
 לעיל נבו דקאמ' אליעזר לאברהם הל'
 למיכת' חסר ולמדרש ועב' כדברו אל
 אברהם היה משתדל למצוא עליה
 שהיה אברהם השיבו בני ברוך וכו' ול'
 דלעול כתי' אילי לא ראתה רש'
 השיבו אשויב את וכו' לא היה משמע
 כלה דהיה מחזר למצוא עליה שהיה
 שאל אם ויליכו שמה כדו להודונו על
 כל פנים במשפחתו אבל כאן לא כרוב
 מדי' בתר זאולי לא תלך ומשום רכבי'
 מדרש שפיר אלו אם לא תלך :
 אם ישכם עושים חסד ואמת עם אדני'
 תימ' דכפ' ויהי דייק רש' מדכתיב חסד
 ואמת שחסד שעושים עם המתיים הוא
 חסד של אמת לפי שאינו מצפה אל
 לרחשולם וטוב ורובא ריכני' שייך
 דאברהם היר' עדין היו נחשבו ועשיר'
 והיה כינוי לשלם להם גפול' ואל'
 דהכ' ר' ל חסד של אמת כלומר שלא
 על מנת לקבל הנאמה אלא בחנם. מי
 אליעזר היה הואג שובקשו ממנו סמוך
 כדו להודונו לאברהם אמ' להם אם
 ישכם עושים חסד של אמת כלום'
 תיבנם הנידו לי : רש' עלימין מכנות'
 שמעט' או על שמה' מכנות לוט אלע'
 דר' ש' פ' לעיל' וניקת משבויעתי וקת'
 לי מכנות עני' אשכול וסמ' הכא ריכ'
 אליעזר כך כדו לפייסם להודונו כדו'
 כלומר אם תסאנו ותתשלנו אפנה על

חתורין בתולין אלא ואיש לא ידעה'
 ודע' ק' לברוב ואיש לא ידע'
 לחוד דפשיט' דברולה הילרח'
 כדפירשתי והוא סרוץ רש' דבר'
 בתולה לאיתקול' דאיש לא ידע' שלא
 כדרכה ובלא ירודו רחור' מוקמי'
 אמסתבר : אלני לא הלך האשה
 דרש' חסר כתי' סרוצה לו בר' ורזיה
 מחזיר למצא עליה רחמי' לפי זה
 לעיל נבו דקאמ' אליעזר לאברהם הל'
 למיכת' חסר ולמדרש ועב' כדברו אל
 אברהם היה משתדל למצוא עליה
 שהיה אברהם השיבו בני ברוך וכו' ול'
 דלעול כתי' אילי לא ראתה רש'
 השיבו אשויב את וכו' לא היה משמע
 כלה דהיה מחזר למצוא עליה שהיה
 שאל אם ויליכו שמה כדו להודונו על
 כל פנים במשפחתו אבל כאן לא כרוב
 מדי' בתר זאולי לא תלך ומשום רכבי'
 מדרש שפיר אלו אם לא תלך :
 אם ישכם עושים חסד ואמת עם אדני'
 תימ' דכפ' ויהי דייק רש' מדכתיב חסד
 ואמת שחסד שעושים עם המתיים הוא
 חסד של אמת לפי שאינו מצפה אל
 לרחשולם וטוב ורובא ריכני' שייך
 דאברהם היר' עדין היו נחשבו ועשיר'
 והיה כינוי לשלם להם גפול' ואל'
 דהכ' ר' ל חסד של אמת כלומר שלא
 על מנת לקבל הנאמה אלא בחנם. מי
 אליעזר היה הואג שובקשו ממנו סמוך
 כדו להודונו לאברהם אמ' להם אם
 ישכם עושים חסד של אמת כלום'
 תיבנם הנידו לי : רש' עלימין מכנות'
 שמעט' או על שמה' מכנות לוט אלע'
 דר' ש' פ' לעיל' וניקת משבויעתי וקת'
 לי מכנות עני' אשכול וסמ' הכא ריכ'
 אליעזר כך כדו לפייסם להודונו כדו'
 כלומר אם תסאנו ותתשלנו אפנה על

עליהם תחת העין ולא כתוב לפניהם ויש
לומר משום דשימש אותם בצרכי סעודה
שייך למיכתב והוא עומד עליהם כלומר
בסמוך להם שמש כדי שיראה מוכן מיד
לשמשן ונבי נצבים לא שייך האי טעמא
וכן תירוץ אונקלוס והוא משמש עלוירון
והג' אשכחן ברילמוד פירק ערבי פסחים
זהו קאי עליהו רבי יבא סבא לשמשם
לצרכי סעוד' ורשי פירש פ' במ מדליקין
דלשון המקרא ולשון התלמוד הוא לומר
סמעל ולעיל כלפי אדם גדול ור' מלמעל'
דחוק ממנו שירא' להתקר' ליו כמו שרפי'
עומדיממעל לו' ובלשון תלמוד לעיל מר'
תנחום רבא ובענין זה מתיישב נמי הכא
שפ' דמשום חשיבות דמלאכים כתיב
עליהם כלומר כרחוק מהם : רשי
כאן קראו מלאכים ולהלן קראו אנשים
רמימא מאי קושיא נימא דרובא קראו
מלאכים לפי ששנו כל כך מתבין לרסום
סמוס דמלאכי רחמים היו כדפירש ר' שי
בבב' ר' ר' ואם כן שייך שפיר לקרות
מלאכים אבל לעיל קראו אנשים משום
דכתיב הולך עמדם לשלהם כלומר
להלוותם לפי שסבור שאותים היו ויש
לומר דנבי אמרם נמי מילי טובא עכר
דלא שייכו אלא נבי מלאכים שהדי אמרו
שוב אשוב כדפירש ר' שי ונבי לוט
כאן נמי יוכיח דסבור אורחי' היו ואם כן
לא הל' לשנות לכתוב כאן מלאכים ולעיל
אנשים : ולוט יושב בשער סדום
דש' אורו ריוס מינורו שופט על
השופטים יש לומר דייק הכי מדכתיב
בשער סדום שמעינן דשופט מינורו ולא
שופט כדפירוש ר' שי נבי עפרון יושב דדוב
שערים שבחוררה ר' ל מקום משפט ויבא
שפרא זה ומגלה על שקרא זה ראחד בא
לגור וישפט שופט דהכי פי' הח כא לגור
כלומר להיות גרארנו ונעשה שופט על
השופטים והיינו וישפט שפוט כמו :
שדרשו רבותינו ויהי בימי שפוט שופטים
דור שפוטנא שפוטני : ותהי נצבי

מלא לפי פשוטו רמז כאן שנים מלאכה
הפטור מן השמים עם גת רית כדכתיב
גופרית ומלא שדיפה כל ארצה כמדפנת
סדום ועמורה : רשי מה היא זכירתן
של אברהם אבינו על לוט פיר' דפסום
קורבה אין לומר שאם כן הל' לכרוב
וישלה ארת לוט אחיו אבן אחיו כדי
להזכיר את הקרבה סרוך דהרפוכה
כדכתיב לעיל כי נשכה אחיו וגם את לוט
אחיו אי משום קורבה הצילו : אל
ירע בעיניך על הנע' ועל אסתך אף על גב
דבקרא קמא לא כתיב אלא ויע על אבד'
בנו יש לומר דוראי רע בעיניו גמ אבד'
על אסתו אלא שלא להראות פנים בפני
שרה שריו רע בעיניו על דאמרה פ'
תתקנא בה לפי שהיתה צרתה אבל לעיל
היה רע בעיניו גמ כן על האמה והכרוב
סמיד על זרה וכרוב כן כדי ללמוד סכאן
דרך ארץ או יש לתרין דע' כדאי לא ייע
לא קאי ארלעיל דהא פי' רשי על אודות
בגו שמשע שיצא לתרבות דעה אס כאן
יתכן שאמר לו הקבה אל ירע בעיניך אלא
ודאי מילתא אחיני דהוא ושני עניני
רעות הוו :

שרה

שנדמן בנה לשחטור וכמעט ער שלא
נשחט פרה רוחה ומרה ליל גמגום זה
הלשון שפי' עץ בשורת ר' אחר בא סרוך
חסרויה לבשר את שרה ענין העקידה
והתחיל להגיד לה שנדמן בנה לשחטה
ורצרה המכשר לסיים דכריו ולומר לה
שניצול וסלא נשחט וכמעט סלא נשחט
כלומר כשעה מועטת קודם שאמר שלא
נשחט נבחרה ר' כ' מדכריו הראשונים
ופרה רוחה ומתה : בתולה
ואיש לא ידעה תמא כין דאמר בעלמא
דבקה בת שלשה דדיר' כשנאשה יצחק
וראי עובדא דאלעזר קודם לכן והו'
אב' פ' סימא דבתולה היתה אצילו דיהוה
נבעלה בתוליה היו חחרים כדארסין
כמס'

ולכתו דלפי פשוטו של מקרא לא רחוק
 אלא עוף אחד ששמו עיט כדפי' רש"י וגם
 לפי המדרש לא רחוק רק דוד לבדו ויש
 לומר לפי מדרשו משום דאמר בירמיהו
 בקש הקב"ה לעשות חזק' משיח וכן כן
 בויכא שהיה בימי רבי עקיבא תנא נתנו
 בו הכספים עיניהם שהיה משיח ואפשר
 שהיו ראויים לכך אלא שלא הניחום מן
 השמים ולכך כתוב וירד העיט וזה היה
 דוד לבדו שהתחיל לכתוב באומ' העולם
 והיינו וירדה על הפגרים וגם ישאר היו
 מזרעו שהיו זכראויים לכך אבל לא עשו
 בהם כליה כל כך וישב אותם אברם ארז
 כולם עד בעתה אחישנה : ואכנס בן
 שסנים ונשנה שנים פירוש רש"י לשבחו
 של נשמצאל לכתב להניד שהיה בן שלש
 עשרה שנה בעת מילתו וולא עיכב חיסא
 דמקרא מלא הוא זה בסוף הסודרא ויש
 לומר דמהווא קרא לא הורו שמעין
 דהות בן שלש עשר שנה סעף לעת דהו
 שיעו' ופי' גדלותו ואף על פי כן לא עיכב
 ומהאי קרא שמעין שפיר :

ורא

רש"י הווא שגרו' לו
 עצרת על המילת
 לפיכך נגלה עליו בחלקו דוק בעמים וכי
 צדיק נסור כאברהם אבינו שעמד ב'
 נסיונות נצטריך לעצה לקיים מצותו של
 מקום ויש להרץ שגרו' לו עצרה לטול
 בפרהסיא לפי שהיה אברהם בוש לגלות
 ערותו ורצה לטול בצנעא והשיאו משרא
 עצרה לטול בפרהסיא לרחוקות שאינו
 בעש מן הלצנים ושלא יאמרו אורחבו
 ואנשו חרוי אלו ראינוהו לא רחיקוהו
 כדפירש רש"י על בעצם הוי' הור' נמול
 אברהם ולפי שנתן עצרה לגלות וליפס'
 קיים מצוה דמק' לפיכך נגלה כבוד
 אברהם בחלקו : רש"י נצבים עליו
 לפניו לשון נקיה הוא אצל מלאכים
 ותיפא לפי' זה אמאי כתיב ורחא עומד
 עליהם

והאי קרא איורי בשרח דכריב וילא
 המצויים את האשת דלא איורי באברהם
 פירא דהא אכל בקרא קמא כתיב והי
 כאשר הקריב לכא מצרימה לא קאמר
 כאשר הקריבו דהווא קרא איורי בסולתא
 דאברהם ואף על גב דאיורי נמי כמולתא
 דשרה סבל מקום איהו השיב טפי למתלי
 הענין ביה : רש"י הללוהו בנייהם
 אמרו הגונה היא למלות לא רצה רש"י
 לפרש שסיפני שבתה אל פרעה דאם כן
 היל לומר וישלח פרעה ויקח ארת שרה
 כדכתיב גבי אבימלך אלא כתיב ורוקח
 האשה בית פרעה כלומר לקחה מעצמה
 והביאו אותה לפרעה לפיכך צריך לפרש
 הללוהו בנייהם קודם שהביאה לפרעה :
 ומלך כלע' היא צוער שם העיר בלע
 היתה תימ' דלמה לא הזכיר שם המלך
 כמו באינד' יש לומר דאפשר שמו של
 אותו מלך לא היה על שם רשעו כמו
 שמאר ושנאב כדפירש רש"י והכתוב לא
 הזכיר שמותם לא להודיע רשעיהם וא' ת
 בברע ורשע למה לא פירש רש"י שמות'
 על שם הרשעים יל דרשנ' דשמייהו
 ברשעת ברע כרשע וקצת מוכיח דמלך
 בלע לא היה רשע כאחרים כל כך דהא
 עירו היתה נצלת : הן לי לא נתת
 זרע אף על גב דכבר הכתיבו על הזרע
 סבל מקום דואנ היה שמה לא ירחיק לו
 זרע לא סמך למיתו או אחר מורתו לפי
 שבמול ובטבע לא היה לו ראוי להוליד
 אלא כשביל ההכשרה ורחוקי' סמך
 למיתו וכמצא סמונו יפול ביד אפטרופ'
 וגם לא יוכל ללמוד תורתו וזרעו ותרא
 תורתו וסמונו נקרא על אלעזר ורבינו
 דקאמר וכן משק ביתי כלומר אפטרופוס
 שלי כלומר הורה ומשקד מורה רבו
 לאחרי' כדפירש רש"י ועל זה הקפיד
 שריה חפץ שיהא זרעו מגודל בתין
 שיריש תורתו וסמונו הוא בעצמו :
 ישב אותם אברם תימה וישב אותה ה'

שבעה וזמן התהמה בסוף וילמד סתום
 מן המפורש ויש לחרץ משום דמוכח
 בפרק אלו טריפות דעוף טהור מרובה על
 הטמא ובהמה טמאה מרובה על הטהור
 שיוך שפיר למכתב סתום גבי עוף כיון
 דרובא טהורים ורובא כמלה סמה נפשך
 אחי שפיר דכתב ביה בסרח אבל גבי
 בהמה הוה אופכא ולפיר' התוספו' לא
 אחי שפיר דמפר' הספר דאפשר דעוף
 טמא נפישו מטהורים וגם לפירוש רש'י
 מוכיח דדוקא מיני עופות טהורים אבל
 וכל להיות דנפיש עופות טמאים נפישו
 מטהורים מכל מקום אחי שפיר דאף על
 גב דיש ה'ברה מינין במין אחר כדאמ'
 הספר ה'ל קק מאותו מיני איה הס' אה'
 מסתאם נח לא לקח אלא ב' מכל מין
 כולי : ויעבור אלקים רוח על
 הארץ פירוש רש'י רוח ניהוסי והנחה ע'כ
 צריך לפרש כך רוח ממש לא יתכן כלל
 רוח משכן המים ואדרבה להיפך כרויב
 יש רוח וז'ל מים ולא רצ'ה לפרש
 ששינה המקום טבעו של עולם בשביל
 תפילת הצדיקים דלא מפ' שישן כך אם
 לא שאני מוכיח לכך וגם לא רמי לשם
 דמרת הדין בדמ'אמר למבין לפי פשוטו
 יתייבב שפיר טפי : ויש לומר
 דהא התקיעה לר'שי לפרש רובי משו'
 דכתיב ויעבר' אלקים רוח על הארץ
 ועדין לא נראית ולא נג'לית הארץ כלום
 והיה לכתוב ויעבור אלקי' רוח על המים
 אלא ע'כ ר'ל על עסקי הארץ ואם כן צ'ל
 נמי רוח תתחומן : ר'שי הכניס
 עמו זמורות ויהודי תאינים זמורות מוכיח
 מכאן מבה ויטע כרכ ועכ' עוד נטיעיה
 אחרת הכניס עמו מרקראו הכתוב תולין
 שהיה לו לעסוק בנטיעה אחרת כדפירש
 רש'י ומסכת' דתאנים היתה דהוא עץ
 הדעת למאן דאמר ופשוטו של מקרא
 משמע דתאנה היתה דכ'זיב ויחפרו עלי
 תאנה ולא מצינו שום אילן מוזכר בתורה

עד כאן כי אם תאנה : ר'שי אף על
 פי שיפת אלקים ליפת פי' שיפת שירחיב
 לפי שבית שיני הירח גדול ונבחר בבנין
 ויורד מבית ראשון מכל מקום וישכון
 באהלו שם : רש'י אחי יפת ולא
 אחי חם שאלו שנים כיבדו אביהם אינ'
 ר'ל שבשכיל כך יחסו הכת' אחר יפת
 לפי שבכיד אביו כמ'יפת דאדרב' שם
 נתאמץ במצו' כבודו יותר כדפי' רש'י ולא
 יתכן לייחס שם אחר יפת בשביל כך
 אלא יש לומר דמשום טעם אחר ייחסו
 כמ'ושיחסו באכי כל בני עבר אף על גב
 דבהריג' כרויב נמי דעבר בני הריג' אד'
 אמאי לא ייחסו נס'כן שהיה אחי חם וזר'
 מתרץ רש'י לפי שהוא כיבדו וחס' ביה לא
 רצ' לייחסו אחריו : רש'י יקטן
 שרזיה מקטין עצמו לפיכך זכו כל
 דמשפחות רזולו לרועמיד יש לומר
 דדרשינן הכי מדכ'יב כל אלה בני יקטן'
 וגבי כנען שהוליד גם כן בני הרבה לר'
 כתיב הכי אלא ודאי אר'י קרא לומר
 דבשכיל שהקטין עצמו זכה להעמיד כל
 אלה וכלא זה היה קשה מאי דחוק'ו רש'י
 למידרש במה זכה להעמיד הרבה מים
 ואין צריך שום תירוץ על זה :

לך לך

ר'שי פירש למען ייטב לך בעמוד ירחן
 לי מתנות יש לו דרדשי רש'י הכי מדכתיב
 בקרא אדרינא ולאכרי' רש'י בעבורך
 ויהי לו צאן ובקר ופי' דהוא קרא בשביל
 שהיטבו לאכרחם היה לו צאן ובקר דאם
 לא כן לא יתיישב משמעות דקרא אהרדי
 ומשום הכי פירשו ר'שי ה'כ למען ייטב לי
 ותנו לי מתנות : ר'שי ה'ל לומר
 והי' ככואם מציימה דוקא רחב' שיד'
 למידק אמאי לא קאמר ככואם ט'סום
 דהאי :

א' לרזוכיה אילאו דשנו רב יסף אשור
 זו סליק משו' דמצינו לסימרא דאשור
 וכוש שם המחוז ולא שם העיר ומעולם
 היה נקרא כוש ואשור ואסכן מאי דהק"ל
 דרשי לפרש הכי דעלי שם העתיד רזיח
 נקרא כך נימא דשם המחוז כך היה כמג
 ארץ החוילה דלא פירש עליו פודי ואקף
 על נב שמצינו דשם האיש נקרא כך
 בפרש"ר נח ומכל מקום ע"כ לאו שם
 האיש ר"ל מדכתיב ארץ החוילה ולא
 כתיב חוילה או החוילה : רשי ק"ך שנה
 אאריך לרחם אפי' ר"ל דבזכור שני הוי'
 משה שהיו ק"ך שנה הארי' לה' אפו ומשה
 רמז כאן בשג'ס בנימט' משה והכי דרשי
 בפרק ראשירי הג' דחולין דמשה רבינו
 ושנתיו רמז כאן כדפי' רש"י :

נה

גם מעוף השמים שבכה שבעה פירות
 רשי כמהורים דבר הכתוב ולמדו סתום
 מן המפורש : וחופא כיון דכתחילת
 הרצויו' רזכ"ל עוף קודם בהמה מן
 העוף לבינה ומן הבהמה למינה אס' כן
 כאן נמי היה לו לכת' מן העוף הטרוד
 שבעה

ל'טו שמים שא מיסאש מים כלומר אל
 הוא למפרע לא וכן דינא לכתוב כל
 שמים באלף בין ש"ן למ"ם בשביל
 קריאת הקס"ץ אלא מקרא סופרים הוא זו
 לכתבו בלא אלף הכי איתא פרק אין בין
 המודר : נע"ש אדם ונז' : ל'שי תרצו
 שפיר ובכור שור רזי"ץ בל"א שמצינו
 בכמה מקומות בלשון רבי' והוא לשון
 שררה לפי שיצירה זאת של אדם היתה
 חכימה הזכיר' בלשון שררה ובלשון זה
 יתרוץ גם כן אמאי כת' וירדו בלשון רבים
 אאדם יחיד אלא משום דלשון וירדו
 לשון מלכות כתב בלשון רבים ואם כן
 תשוב' השואלים כציד' ר"כ בתירוץ זר
 אך זו ראיתי אה"כ בככור שור דשוי' שפי'
 למנו רבי' לכתו' אמילר' דאדם לפי
 שהוא כולל זכר ונקב' ככרת' זכר ונקב'
 בראם ויברא אתם ויקרא את שמם אדם :
 ר'שי עשויון זו כמו ועשתה את ציפורניה
 שפירושו לפי פשוטו תהא מתקנת ומייפו'
 את ציפורניה כמו לא עשה ארץ שפמו
 ולא עשה את רגלו דמפבושר ור'שי
 שפירש פרשת כי תצא לשון גיהול זר
 לפי מדרש שדרשו הכמים : רש"י כוש
 ואשור לא רזיו עדין ונקרא על שם
 העתיד תימ' דבתום דכתובות ספרשים
 אליבא דר'שי דמכוש אין לחוכיה דנכת'
 המקרא על שם הערוד וגם כן מאשור

הצופה

אל

ישראל

נושע (בה) בהרבה נודע
 בישראל שמו וכונו רבי
 איסרלן זצל והוא אסר והתיר קשר וקשות
 הרשי זל ובבאור נראה אור ועל רוב חכמתו איתן
 עדים ויצדקו כי כבר נדפס זה של שרגלים ולא
 נמצא כי אס בחורין ובסדקין עכ אמרנו להביאו
 בית הדפוס עוד למען יושע בימינו יודא
 וישראל ויצא ככסף צרוף מבלוטעיות ושגיאות
 היו בו מימיקדם כל אישי ישראל ידבנו לבו
 ולאסור איסר על נפשו היות הביאור הזה
 להאיר אל פניו תמיד עכאסר ורד:

ואל יעצרכה הנשם וקנה

באיסר וגם

במנה יחסי

כה דברי הרופא

ולא לו

יעקב מרקריאה

באורים כבוד יי

ביאורים
יסד רמב"ם הנאון
מהרר ישראל זל
הנקרא רבי
איסרלן

הוא ביאור על פרשי
במשה חומשי תורה
כדפיס תחת ממלכת הדרון
הסתמן קריסטופיל
מאדרון זרבי
פיס ריווס דטריטטו
פנת ככס לפק

Commentarie intorno all'esperienza de Pentateuco di
Raschi; opera N. R. Tracce 2.^a Inverlein.

• Stamato a Pavia N. Ponte sotto il governo
del Signor Venero Antonio Chaischi.

Il 1.º d'Aprile 1722 (6 febr. 1562)

Carmoly N. 32

Leon
S. M. C.

Leon
S. M. C.
9. 11. 11

—————
—————
—————

l
d
l
l

BIBLIOTECA COMUNALE
TRENTO

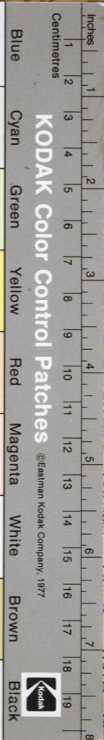
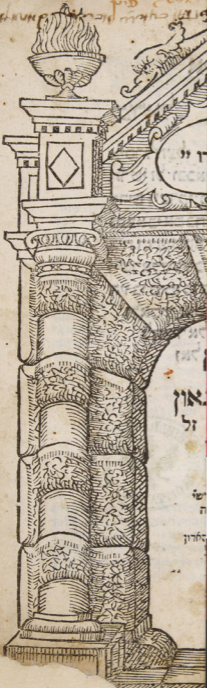
ex libris

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

T
0
F
22

Handwritten text in Hebrew script at the top of the page, including the words "על" and "הוא".

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

Brown

Black

KODAK Color Control Patches

©Eastman Kodak Company, 1977

